

THEO THIJSSSEN prijs

voor het oeuvre van Daan
Remmerts de Vries

nieuwe JEUGD- ROMAN

Els Pelgrom schrijft weer
na tien jaar stilte

Op de cover De liefde voor viltstift

van illustrator
Hedy Tjin

10

6-12 jaar
VERANKER LEZEN
als beleid in de bso

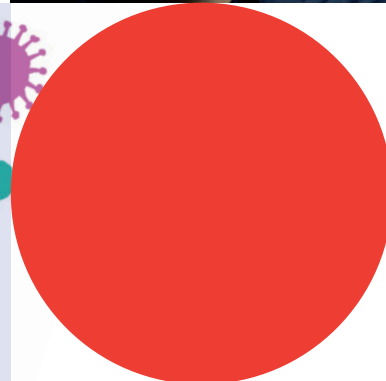

15-18 jaar
DEBUUT

Sholeh Rezazadeh
wint Bronzen Uil
Publieksprijs

8

6-12 jaar
**'ALS HET VUURTJE
GAAT BRANDEN'**
Verhalende non-fictie
in de klas

4
Theo Thijssen-prijs
Portret Daan
Remmerts de Vries

7
Sprookjes, maar dan anders
Lezen en verder lezen

12
0-6 jaar
Blikveld

16
6-12 jaar
Blikveld

18
Nieuwe jeugdroman
Els Pelgrom
Een hoofd en een
gekko op avontuur

20
12-15 jaar
Blikveld

22
Conrad Berghoef over
lezen in coronatijd
'Laat ze gewoon boeken
lezen'

24
15-18 jaar
Blikveld

26
Prikkels
De Nationale Voorlees-
dagen: eindeloos plezier

28
Passie voor Taal
Iduna Paalman: 'Schrijven
is een wondermiddel'

30
Interview Lisa Loeb
'Het gaat om het andere
perspectief'

32
Atelierbezoek
Hedy Tjin

34
Het vak
Leesbevorderaars over
de praktijk

35
Column Imme Dros
Gisterland

36
Agenda & mededeling
Stichting Lezen

Foto: Keke Keukelaar

KANSEN VERGROTEN

Op 10 november vond in Den Haag een rondetafelgesprek plaats tussen Kamerleden en deskundigen over achterstanden, segregatie en kansenongelijkheid. De feiten zijn bekend, maar ik vond het opnieuw bijzonder schrijnend om te horen dat de kansen die je krijgt in je schoolcarrière en verdere loopbaan afhangen van waar je wieg staat. Dat succes samenhangt met je achtergrond en het opleidingsniveau en de financiële situatie van je ouders. De deskundigen waren het erover eens dat de kloof tussen kansrijk en kansarm nog steeds groeit, en dat het stimuleren van gelijke kansen vraagt om ongelijk investeren. We moeten kinderen die allerlei bagage niet van huis uit meekrijgen, compenseren voor deze minder goede startpositie. Een belangrijk ingrediënt van een goede startpositie is taal. Kinderen die met een taalachterstand aan school beginnen, halen die niet meer in, blijkt uit diverse onderzoeken. Juist daarom is leesbevordering vanaf heel jonge leeftijd zo enorm belangrijk. Met de

programma's BoekStart en de Bibliotheek *op school* bereiken we alle kinderen, en het werkt. Maar het is niet voldoende. Daarom richten we ons via Bibliotheek en consultatiebureau speciaal op jonge gezinnen waarin een taalrijke omgeving niet vanzelfsprekend is. De inzet van kinder- en jeugdboeken is daarbij een belangrijk instrument. Voorlezen stimuleert de taalontwikkeling, prikkelt de fantasie en de emotionele ontwikkeling en *last but not least*: verbindt kinderen en hun ouders, terwijl ze samen genieten. Rijke teksten openen de deur naar andere werkelijkheden, maken het onzegbare zegbaar en geven een kijkje in andermans hoofd. Als u dit nummer van *Lezen* leest, zult u varianten van bovenstaande zinnen in diverse artikelen voor diverse doelgroepen tegenkomen. Lezen helpt om de wereld en jezelf te begrijpen, woorden te geven en te groeien. Laten we met de rijkdom van literatuur – van knisperboek, prentenboek, fictie, non-fictie tot poëzie – kinderen en jongeren verrijken en kansen vergroten. Ik wens u veel en inspirerend leesplezier!

Gerlien van Dalen
directeur-bestuurder Stichting Lezen

“**EEN
BELANGRIJK
INGREDIËNT
VAN EEN
GOEDE
STARTPOSITIE
IS TAAL**”

LEZEN

Kwartaaltijdschrift voor leesbevordering en literatuureducatie, uitgave van Stichting Lezen.

Professionals en studenten op het gebied van leesbevordering en literatuureducatie ontvangen *Lezen* gratis door zich aan te melden via lezen.nl

Redactieadres
Stichting Lezen,
Nieuwe Prinsengracht 89,
1018 VR Amsterdam.
020-6230566
redactie@lezen.nl

Hoofredacteur
Gerlien van Dalen

Eindredactie
Annemarie Terhell,
Eva Gerrits

Redactie
Daan Beeke,
Eva Gerrits,
Mirjam Noorduijn,
Annemarie Terhell,
Desirée van der Zander

**Medewerkers
aan dit nummer**
Imme Dros
Femke ter Haar
Elsbeth Thijssen

**Ontwerp &
art direction**
Erik olde Hanhof,
Judith Schoffelen

Uitgever
Stichting Lezen

Druk
Zalsman BV

Coverbeeld
© Hedy Tjin

Abonnementen
Abonnementenbeheer
adreswijziging, abonneren
of opzeggen tijdschrift
Lezen? Vul het formulier
in op lezen.nl

Voor overige vragen
Abonneeservice
Tijdschrift *Lezen*
0172 476085
(tijdens kantooruren)

of [info@
spabonneservice.nl](mailto:info@spabonneservice.nl)

© december 2021
Stichting Lezen.

Niets uit deze uitgave mag
worden gereproduceerd door
middel van enige methode
of vorm dan ook, zonder
schriftelijke toestemming
van de uitgever.

ISSN 1570-9698.

De inhoud van *Lezen* is
auteursrechtelijk beschermd.
Eventuele rechthebbenden
die wij niet hebben kunnen
achterhalen, verzoecken wij
contact op te nemen met
de uitgever.

Projecten met dit
icoon zijn mogelijk
gemaakt door
Stichting Lezen.

Stichting Lezen
is de drijvende
kracht achter de
leesbevordering
in Nederland. Zij
genereert kennis
over lezen en
verbindt partijen
die er samen
voor zorgen
dat kinderen en
jongeren goede
en gretige lezers
worden en blijven.

lezen.nl

THEO THIJSSSEN- PRIJS

Profiel Daan
Remmerts de Vries

In december wordt de Theo Thijssen-prijs uitgereikt aan **Daan Remmerts de Vries** (1962). Hij ontvangt de driejaarlijkse prijs voor kinderboekenschrijvers (zestigduizend euro) voor zijn oeuvre dat meer dan zestig boeken omvat. 'Eigenzinnigheid is wat hem typeert.'

“ Zijn creativiteit uit zich op vele manieren

Tekst
Mirjam
Noorduijn
Illustraties
Daan
Remmerts
de Vries
Foto
Elsbeth
Tijssen

Meneer Kandinsky was een schilder (Leopold, 2010); Dokter Vos (Gottmer, 2020); Zippy en Slos uit: *Liefde, je kunt me vinden bij de rivier* (Hoogland & Van Klaveren, 2019).

Rechts: Ridder Prikneus (Querido, 2003).

Ergens in 1989 wist Daan Remmerts de Vries dat het niks meer ging worden met zijn gedroomde carrière als popmuzikant. Zijn rondgang langs tachtig Britse platenmaatschappijen had helemaal niets opgeleverd. Hij was 27 jaar oud en voelde zich mislukt. Totdat hij bij thuiskomst een briefje tussen de post vond: de verhalen over zijn katten Zippy en Slos, die hij, voorzien van linoleumsneden, voor zijn vertrek naar Londen naar uitgeverij Altamira had opgestuurd, gingen uitgegeven worden.

Nu is hij een bekroond schrijver en illustrator. 'Zijn boeken gaan diep en voelen licht, ze zijn actueel en hebben een universele kracht,' schrijft de jury van de Theo Thijssen-prijs. 'Remmerts de Vries levert al een oeuvre lang een unieke bijdrage aan de Nederlandse jeugdliteratuur.'

'Hij is een groot pleitbezorger van de eigenheid van ieder kind,' licht De Schoolschrijver-directeur Annemiek Neefjes zijn uniciteit toe in haar rol als juryvoorzitter. 'Hij geeft het ándere kind, met zijn dwarsigheid en soms onaangepastheid, de ruimte. Een prachtige figuur als Robbie Nathan in *Godje* bestaat in geen enkel ander jeugdboek: volstrekt authentiek in zijn rottige gedrag en juist daarom zo innemend. Het is een enorme opsteker voor kinderen dat ze niet op de rest hoeven te lijken, zich niet aan een groep hoeven te conformeren. Het is óók een opsteker dat fantasie de plek is waar je misschien nog wel het meest jezelf kunt zijn, als vrije ruimte waar alles gedacht mag worden. Robbie Nathan denkt zijn moeder weg en dat hij dat zomaar kan doen, geeft hem een groot gevoel van vrijheid.'

Godje (2002) werd bekroond met een Gouden Griffel en is ontegenzeggelijk Remmerts de Vries' doorbraakboek. Jacques Dohmen, zijn toenmalige redacteur bij Querido, weet nog goed dat het manuscript op zijn bureau belandde. 'Ik kende Daan al als illustrator. Via Ted van Lieshout was hij met hun gemeenschappelijke prentenboek *Mijn tuin, mijn tuin* bij Querido terechtgekomen. Daans kleurrijke illustraties waren anders, prettig anders, en daar waren wij altijd voor. Daarop volgde *Blote Beer*, een hilarisch prentenboek dat uit puur plezier is ontstaan en zijn vertelalent bevestigde. Oorspronkelijk had het

boek geen tekst. Ik vond dat het dat niet nodig had: het verhaal over een beer die na zijn zwemavontuur zijn op de oever neergelegde vacht kwijt is, kan je heel goed in de tekeningen lezen. En toen kwam dus *Godje*. Ik was meteen onder de indruk: de schrijver bleek net zo origineel te zijn als de illustrator.'

Een verhalenbron

Toch won Remmerts de Vries, die de lerarenopleiding tekenen en handvaardigheid aan De Witte Lelie in Amsterdam volgde, vooral schrijversprijzen. De enige prijs die hij voor zijn illustraties kreeg was een Vlag en Wimpel voor *Mijn tuin, mijn tuin* (1996). Joukje Akveld, journalist, kinderboekenschrijver en pen vriend van Remmerts de Vries, herinnert zich dat nog goed. 'Ik was student Nederlands in Utrecht en werkte in de kinderboekwinkel. Ik zie het nog staan op het plankje bekroonde boeken. Het was mijn eerste kennismaking met Daans werk: een prentenboek dat opviel door zijn collagetechniek. Dat hij door jury's meer wordt gezien als schrijver dan als illustrator, is op een bepaalde manier wrang: als hij de kans kreeg, zou hij alleen nog maar schilderen. Daan is als Jan Wolkers die zijn geld verdiende met boeken, maar die zichzelf liever als kunstenaar bestempelde dan als schrijver. Hoewel, die vergelijking gaat niet helemaal op. In Daan zit een bron waaruit verhalen blijven opborrelen die zich willen laten vastleggen in taal. Die verhalen zet hij met een grote gedrevenheid op papier, hij is óók een woordenman.'

Volgens Dohmen uit Remmerts de Vries' creativiteit zich op vele manieren: 'Ik zou niet durven zeggen dat hij vooral, of in de eerste plaats schrijver is. Maar ik geloof ook niet dat zijn schrijverschap is voortgekomen uit zijn figuratieve werk, of alleen in dienst daarvan bestaat. Zeker niet. Wat dat betreft hoort hij thuis in het rijtje van zijn illustere voorgangers Wim Hofman en Joke van Leeuwen. Ik herinner mij hoe ik op een avond samen met Ted van Lieshout en Philip Hopman te gast was bij Daan: wij aten in zijn grote atelierkamer. Hij liet ons toen muziek horen, filmpjes zien, en veel vrij werk. Buitengekomen hebben Ted, Philip en ik nog een tijd lopen napraten, zéér onder de indruk van dit allround kunstenaarschap. Daan was toen materiaal aan het verzamelen voor de overzichtstentoonstelling van zijn beeldend werk in Museum de

Buitenplaats in Eelde, die al even indrukwekkend was.'

Bij die tentoonstelling verscheen de vuistdikke catalogus *Liefde, je kunt me vinden bij de rivier* (2019). Neefjes vertelt hoezeer dit boek haar verraste: 'Alleen al vanwege de titel wil je het hebben. Het is mooi uitgegeven en bevat schilderijen, tekeningen, lino's, collages en aquarellen uit de afgelopen dertig jaar, vergezeld van literaire bij-schriften of verhalen in een notendop. Zonder die teksten zou het boek incompleet zijn geweest. In het nawoord zegt Remmerts de Vries: "De blik waarmee de ander, na mijn werk te hebben gezien, nog even naar de directe omgeving kijkt, is waar het mij om te doen is. Een duw, een tijdelijke verandering in wat de toeschouwer van nature ervaart – dat is wat kunst kan bereiken."

Akveld: 'In *Tekenaars*, waarin ik kinderboekenillustratoren portretteert, zegt Daan iets soortgelijks: "Iedere kunstuiting is een poging tot communicatie, een manier om iets van jezelf met mensen te delen." Dat geldt nog steeds voor Daan. Zijn ideeën vormgeven in tekst of beeld of met foto's of muziek, dat is denk ik wat hem drijft. Gezien worden, niet onopgemerkt blijven.'

Liefde voor de natuur

Door haar interviews met Remmerts de Vries voor *Tekenaars* leerde Akveld hem beter kennen: 'Er ontstond een vriendschap die zich intensiverde toen ik reizen naar Afrika begon te maken. Daan was een van degenen die me het trouwst schreef. Hij heeft vroeger ook veel gereisd en houdt net zo van de natuur en dieren als ik, wat maakt dat we elkaar veel te vertellen hebben. Die natuurliefde zit diep: als tiener wilde hij zijn verdere leven wijden aan dieren; zijn kennis van de natuur is indrukwekkend. Vogels hebben zijn speciale interesse. En zijn ontmoetingen met otters en tijgers decennia geleden staan in zijn geheugen gegrift – hij kan erover vertellen alsof hij ze gisteren zag. Ze keren terug in zijn werk, zoals in *Otter* ► 5

Uit: *Dokter Vos* (Gottmer, 2020).

en *Dodo en Tijgereiland*. Maar ook in *Jungleboek* dat niemand anders dan Daan had kunnen bewerken: hij heeft verschillende keren door India gereisd en weet ongelooflijk veel over de natuur daar. Hij schreef een swingend, inhoudelijk ijersterk en stilistisch rimpelloos verhaal. In 2020 publiceerde hij trouwens ook *Prinses Nola en haar waardeloze prins*, *Helden*, een bewerking van Griekse mythen geïllustreerd door Sebastiaan Van Doninck, en het prentenboek *Dokter Vos* waarvoor hij zowel tekst als tekeningen verzorgde. Vier boeken in een jaar waarvan drie van aanzienlijke lengte en allemaal van een bovengemiddeld niveau. Als je dat kunt ben je een héél goede schrijver.'

Dohmen: 'Zijn liefde voor de natuur, zijn bezorgdheid over de onachtzaamheid waarmee mensen leven en elkaar behandelen vind je telkens terug in zijn

werk. Ook in zijn prentenboeken waarin hij de filosofische kant van zijn denkwereld niet schuwt, zoals het prentenboek *Voordat jij er was*, waarin hij het scheppingsverhaal naar zijn hand zet en dat Philip Hopman illustreerde, een hoogtepunt in zijn werk. Dat bezig zijn met het bijna onzegbare vind je zelfs in de – misschien wat minder literaire – boeken over Bernie King, die naar fantasy neigen. Zijn oeuvre is heel consistent.'

Ideeënrijkdom en diversiteit zijn volgens Akveld karakteristiek voor zijn schrijverschap: 'Daan kan schrijven over dino's, Griekse helden, mislukte prinses, kabouters met merkwaardige neuzen, kinderen die zich ongezien voelen, tieners met onbeantwoorde verliefdheden, sluwe vossen en onhebbelijke cyclopen, het komt allemaal uit dat ene hoofd. Qua hoeveelheid genres en vertelvormen die hij heeft verkend, wordt hij misschien alleen geëvenaard door Edward van de Vendel.' Maar, zegt Neefjes, wat hij ook maakt, 'het is altijd onmiskenbaar van zijn hand. Het pleidooi voor eigenheid en vrijheid vormt steeds de kern.' Akveld: 'Eigenzinnigheid is wat hem typeert. Daan waait niet met de mode mee, hij volgt zijn eigen onverstoortbare pad.'

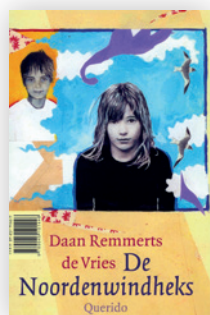
'Dat is ook de drijfveer van zijn personages', aldus Neefjes. 'Ze zijn op zoek naar wie ze zijn. Naar de "ik" zonder omhaal. In *Godje* gaat de ongepolijste en pure Robbie Nathan – mijn lievelingspersoonage – dwars door zijn wangedrag heen op zoek naar dingen die "echt" zijn. In

Geest ontdekt tiener Jochem hoe sociale media hem hebben laten afdrijven van de werkelijkheid én van zichzelf. Tegen het einde zegt een vriendin over sociale media: "Maar je moet er wel aan meedoen... Als een soort bewijs, voor jezelf, misschien. Het bewijs dat je een fantastisch leven hebt en er helemaal bijhoort..." Waarop Jochem zegt: "Maar het hoeft dus niet". 'De personages in Daans werk zijn geen feestnummers die in het middelpunt staan,' zegt Akveld. 'Liever schrijft hij over buitenstaanders die het leven beschouwen vanaf de zijlijn en er in hun verbeelding hele werelden bij fantaseren.'

De wereld herscheppen

Dat geloof in fantasie is cruciaal voor Remmerts de Vries. 'Dromen zijn belangrijk. Ze veranderen de wereld,' schrijft hij in *Droomkonijn* (2009) waarin een uil op een konijn verliefd wordt. Het herscheppen van de werkelijkheid, daar draait zijn kunstenaarschap om. Ieder boek is daarom een nieuw experiment voor Remmerts de Vries. 'Ik wil anderen en mezelf blijven verrassen,' luidt zijn motto. Daarin slaagt hij absoluut, vindt Akveld: 'Hij is nieuwsgierig en verzint elke keer nieuwe dingen. Voor *Stimmy of het oerwoud in de stad*, het Prentenboek van de Kinderboekenweek 2010 dat hij met Philip Hopman maakte, legde Philip met zijn illustraties de basis waarna Daan in zijn tekeningen verderging. Zulke verkenningen typeren hem, hij houdt ervan de grenzen van het genre op te rekken. Of nee, dat zeg ik niet goed: voor Daan bestaan er geen grenzen.' ●

Enkele favorieten uitgelicht

In het magisch realistische tweeluik *De Noordenwindheks* (2004, 9+) doorstaan twee kinderen hun ziekte dankzij hun verbeeldingskracht. Joukje Akveld: 'De kwetsbaarheid van Rifka en Mori vind ik ongelooflijk knap getroffen. Twee kinderen overgeleverd aan de zorg van ziekenhuispersoneel zonder dat ze werkelijk begrijpen wat er met hen aan de hand is. En tegelijk zijn ze zo dapper en liefdevol naar elkaar toe. Wat mij betreft had dit boek destijds de Gouden Griffel moeten winnen.'

Godje (2002, 10+) gaat over een pesterig jongetje dat groots en meeslepend probeert te leven op een Vinexlocatie. Jacques Dohmen: 'Wat een krachttoer om een onsympathieke hoofdfiguur

neer te zetten aan wie je als lezer toch gehecht raakt. En dan die buitengewoon authentieke stem. Zo praat een jongetje dat kinderlijk is en vol met fantasieën zit, vol eigendunk ook en verborgen angsten, en dat tegelijkertijd opeens kan verrassen met grote wijsheid. Voor zover ik kan overzien is *Godje* een absoluut hoogtepunt in zijn oeuvre.'

In *Soms laat ik je even achter* (2014, 4+) overwint een kleutermeisje haar verlatingsangst door een fantasiespel met haar beer die ze achterlaat in een bos. Annemiek Neefjes: 'De Theo Thijssen-prijs is een literaire oeuvreprijs, maar wat een geluk dat de prijs toegekend kan worden aan een auteur die

ook nog eens een begenadigd beeldend kunstenaar is. In dit prentenboek werken schrijver en kunstenaar optimaal samen. De tekst vertelt het verhaal van het meisje; het verhaal van de beer "lees" je in de liefdevolle platen (collages van gedessineerd papier, verf en stift). De vertelling heeft een duister randje, want laat het meisje beer niet expres achter, zodat samen zijn daarna extra goed voelt? Dit rijke en gelaagde boek kreeg terecht een Zilveren Griffel.'

De boeken van Daan Remmerts de Vries verschijnen bij Gottmer, Hoogland & Van Klaveren, Querido en Volt.

GELOOF NIET IN SPROOKJES

LEZEN & VERDER LEZEN

Sprookjes,
maar dan anders

De Meisjes.
Zeven sprookjes
Annet Schaap.
Uitgeverij Querido,
€ 14,99

10+

Zwart als inkt

Wim Hofman.
Uitgeverij Querido,
antiquarisch

10+

In Wim Hofmans 'Sneeuwwitje' met zwart, wit en rood beeld, is de kwade koningin een bittere weduwe die haar dochters pijnlijke geboorte ervaart als het begin van haar leed. De weerloze dochter die haar boze moeder niet begrijpt maar toch liefheeft, is haar levende spiegelbeeld: een verstotene en even eenzaam. Haar brievenverschrijving verandert dit niet.

Voor haar zeer succesvolle kinderboekavontuur Lampje (2017) liet Annet Schaap zich inspireren door Andersens 'Kleine Zeemeermin'. De sprookjes in De Meisjes baseerde ze juist op die van Grimm en Perrault.

Tekst Mirjam Noorduijn

In deze fraaie verhalenbundel met zwart-wit illustraties van de auteur zelf, geeft Schaap een geheel eigen draai en stijl aan een zevental bekende sprookjes als 'Roodkapje', 'Blauwbaard' en 'Doornroosje' en manifesteert ze zich als dezelfde eigenzinnige fantast en rasverteller die ze ook in *Lampje* was.

Wat direct opvalt: alle hoofdrollen in de verhalen (die zich afspelen in het heden of een ongedefinieerd verleden) worden vertolkt door meisjes, waarbij Schaap de genderstereotypen in het sprookjesgenre vrolijk bespot. Zo dagdromen de jongedames in 'Meneer Pelsteel', 'Kikker', 'Slaapster' en 'Monstermeisje' weliswaar over hun prins op het witte paard, de romantische fantasieën houden 'altijd op bij een soort vaag lang en gelukkig', waarna stevast blijkt dat dromen bedrog zijn. Uiterst geestig is bijvoorbeeld de omdraaiing van de clou van 'De kikkerkoning' in 'Kikker', waarin een meisje de kikker die haar gouden bal uit de vijver vist bijna platzoent, hopen op zijn grimmiaanse transformatie in een prins, maar dat zich uiteindelijk neerlegt bij een amfibie als echtgenoot omdat 'het leven nu eenmaal geen sprookje is'.

De soms cynische ondertoon resulteert bovendien regelmatig in lichte maatschappijkritiek. Zo hekelt Schaap in 'Koekjes' onze prestatie maatschappij: 'Als alles in het leven is omgevallen, moet je je ergens aan vasthouden, en hun vader hield zich het liefste vast aan zijn werk,' staat er veelzeggend als de zusjes Griet en Haasje na hun moeders dood hun vader zien vertrekken. In het duistere 'Wolf' draait het dan weer om hoe mens en dier worden beperkt in hun bewegingsvrijheid, onder het mom van veiligheid. Niet toevallig is het verlangen naar vrijheid en jezelf kunnen zijn de rode draad in *De Meisjes* dat uitmunt door Schaaps betoverende vertelkunst die je moeite-loos 'je handen door de werkelijkheid doet steken naar wat daarachter ligt'.

Stoere sprookjes over avontuurlijke meisjes

Julia Bruce,
vertaling Imme Dros.
Uitgeverij Volt,
€ 17,50

7+

Hans komt vóór Grietje, terwijl het Grietje is die de heks te slim af is en haar de oven induwt. Dus wie is hier nou eigenlijk de held? In zes volksvertellingen uit verschillende culturen draait Julia Bruce de traditionele heldenhoofdrol verfrissend om. Bij de heldinnen-verhalen staan tekeningen van telkens een andere illustrator, ook allemaal vrouwen.

Sneeuwwit

Daan Remmerts de Vries &
Mark Janssen (ill.).
Uitgeverij Volt, € 17,50

7+

Zila Tarantel staat stiefdochter Sneeuwwitje naar het leven terwijl ze manlief in een betoverende greep houdt. Naar het dwergenbos gevlucht, verandert Sneeuwwitje van een naïef sprookjesmeisje in een kordate jongedame die haar vader de koning terug wil en zich aldus niet meer door ijskoningin Zila laat intimideren. Met droomprenten van Mark Janssen.

De slaapster en de spintol

Neil Gaiman &
Chris Riddell (ill.).
vertaling Maria Postema.
Blossom Books,
€ 22,99

12+

De Britse fantasy-auteur Neil Gaiman vlocht 'Doornroosje' en 'Sneeuwwitje' verrassend dooreen en schreef een licht ironisch fantasieverhaal over macht en vrijheid waarin hij een humorvol spel speelt met de genderstereotypen in sprookjes. Illustrator en cartoonist Chris Riddell completeert dit eigentijdse sprookje met zijn betoverende pentekeningen.

Zes jaar geleden emigreeerde Sholeh Rezazadeh vanuit Iran naar Nederland, en vond er ruimte en tijd om te schrijven. Ze won de Agora Schrijfwedstrijd voor proza, de El Hizra Literatuurprijs voor poëzie en haar debuutroman *De hemel is altijd paars* werd in oktober bekroond met de Bronzen Uil Publieksprijs.

NEOTJH SIMPALLE

Je hebt in Iran geneeskunde gestudeerd. Hoe kreeg het schrijven een plek?

‘Geneeskunde laat geen ruimte voor dromen. Ik koos het omdat mijn vader dat wilde. Schrijven ziet mijn familie niet als iets om van te leven. Ik was altijd al geïnteresseerd in boeken, literatuur, las alles. Vanaf dat ik een jaar of tien was, vooral de Russische schrijvers, Dostoevski en Tsjechov. En Franse, Duitse, Zuid-Amerikaanse: Márquez, Neruda, Böll, Hesse, Proust, Bobin – hij schrijft over bijna niks, maar erg mooi; zo had ik de wereld nog niet bekeken.

Ik weet nog dat toen ik voor het eerst in het buitenland was, het helemaal niet als buitenland voelde, want ik had erover gelezen en het op die manier al gezien – ziedaar de magie van boeken. Ik schreef altijd veel, soms gedichten tijdens mijn examens. Het was altijd in mij. Toen kwam ik hier, voor de liefde, en dacht: nu ga ik voor mijn droom, eindelijk.

Zou je *De hemel is altijd paars* ook in het Perzisch hebben kunnen schrijven?

‘Nee. Mijn emoties zitten me in het Nederlands minder in de weg dan wanneer ik het in mijn moedertaal zou schrijven. Ik wilde schrijven over een nieuwkomer in dit land. De karakters had ik: hoofdpersonage Arghavan; haar vriendin Anna; de oude Johan; Mees, de Nederlandse jongen op wie Arghavan verliefd wordt. Ik wilde schrijven over introverte, gevoelige mensen, hoe moeilijk het voor hen kan zijn als immigrant. En over de liefde. Ik heb vaak gezien hoe mensen, zonder elkaar te willen kwetsen, daaraan kapot gingen. Liefde en een beetje anders zijn dan je omgeving, dat waren de thema’s. De vader kwam oorspronkelijk helemaal niet in het verhaal voor. Ineens was hij er; eerst met mooie dingen, tot ik dacht: wat moeten we nu met hem? En toen kwam mijn vaders opiumverslaving erin. Voor het eerst kon ik het erover hebben. De afstand met Iran, het feit dat deze taal en ik elkaar nog niet zolang kennen, gaven de ruimte om diep te gaan.’

“VAN WAT IK MIS, GA IK BLIJKBAAAR IETS MAKEN

Toch leest het niet als een tragisch geheel.

Uiteindelijk wilde ik dat het een soort verhaal werd waarvan ik denk dat we het altijd nodig hebben: geen krachtige, exotische helden, maar over schoonheid en verdriet die schuilen in gewone dingen. Het belang van kleine details, hoeveel pijn en vreugde die kunnen geven, vergeten we vaak. Ik herlees weleens “Witte nachten” van Dostoevski: in grote eenvoud geschreven, toch kijk je daarna een beetje anders naar de dingen – dat is, denk ik, wat kunst moet doen.

Hoe kwam je zo snel tot een succesvolle schrijfcarrière in een nieuwe taal?

‘Ik volgde een intensieve taalcursus, praatte Nederlands zodra het kon, keek tv-programma’s: [Lachend] *Boer zoekt vrouw*, het echte Nederland. Boeken die ik in het Perzisch had gelezen, las ik in Nederlandse vertaling, en ik las Nederlandse schrijvers: Biesheuvel, Kopland. Ik bezocht culturele evenementen, vroeg op een gegeven moment of ik zelf iets mocht voordragen. Ik kende niemand, kende ook de smaak van hier niet en wilde testen wat men ervan vond. Gelukkig kwamen er enthousiaste reacties, vooral toen ze hoorden dat ik twee jaar in Nederland

was. De openheid in de culturele wereld, de kansen die gegeven worden zonder dat mensen weten wie je bent, waardeer ik ontzettend. De erkenning die ik voor mijn werk krijg, helpt mij me hier thuis te voelen.’

Voelt Nederland echt als thuis?

‘Eigenlijk heb ik twee thuisen: hier en in Iran. Maar er is altijd gemis, hier naar daar en andersom. Hier heerst meer afstandelijkheid dan warmte, spontaneiteit. Hoe kan je daarvan leven? En bergen, rauwe natuur – ik wist niet hoe belangrijk dat voor me was. Ik werk aan een nieuwe roman, over twee rivieren: de Amstel, die bijna niet beweegt terwijl iedereen hier druk is; en de Aras, een lange, brullende rivier aan de grens van Iran, waar een nomadenvolk leeft, eenvoudig, zonder notie van “buitenland”. Van wat ik mis, ga ik blijkbaar iets maken. [Lachend] Mijn derde boek gaat misschien wel over een berg.’ ●

‘Haar taalgebruik is onwaarschijnlijk mooi... Hoe ze in deze roman het ritme van de taal gebruikt, doet me denken aan Lieke Marsman, de Dichter des Vaderlands.’ – *De Volkskrant Boekenraad*

‘Met poëtische zinnen in een hechte compositie schept Sholeh Rezazadeh in nog geen tweehonderd bladzijden vele werelden.’ – *Het Parool*

De hemel is altijd paars
Sholeh Rezazadeh
Ambo|Anthos, € 21,99

BOEKEN IN DE BSO

Lezen als beleid

LEZEN

HEEFT

EEN

Lezen met plezier is belangrijk – ook in de kinderopvang. Een eigen bibliotheek of boekenkast, een fijne zitplek, creatieve activiteiten rondom boeken, of een boekenclub stimuleren de ontwikkeling van kinderen. ‘Lezen opent deuren,’ weet Ellen Monteban, beleidsadviseur van de Branchevereniging Maatschappelijke Kinderopvang. ‘Daarom verdient het een structurele plek in de bso.’

Tekst en foto's

Annemarie Terhel

Met dank aan
Kinderopvang ZON!

Lezen en boeken zijn ontzettend belangrijk voor kinderen, daar is Ellen Monteban van overtuigd. ‘Het begint met leesplezier, maar het betekent veel meer. Haast ongemerkt stimuleer je door (voor) te lezen de taalontwikkeling. Je maakt kennis met letters en woorden, het prikkelt de fantasie, luistervaardigheid en concentratie. Bovendien draagt het bij aan het verwerken van emoties en gevoelens, en daarmee ook aan de emotionele veiligheid. Nog een stapje verder vormt lezen de basis van alle schoolvakken en geeft het toegang tot andere werelden. Lezen opent deuren. Als je vaardig wordt in lezen, kun je deelnemen aan de maatschappij. Of je wel of geen leesvaardigheid ontwikkelt, heeft dus grote gevolgen. Het heeft echt een sneeuwbal effect.’

Ontwikkeltijd

Als je dat zo optelt, moeten we echt nog veel meer met lezen aan de slag, vindt Monteban. ‘Lezen verdient een vaste plek in elke opvang.’ Op het kinderdagverblijf is voorlezen op veel plekken ingeburgerd, maar ook in de buitenschoolse opvang (bso) loont het om met boeken aan de slag te gaan. ‘Juist in de bso hoef je geen lesjes af te draaien en heb je ruimte voor wat wij noemen “ontwikkeltijd”, zegt Monteban. ‘Het is een plek waar je plezier kunt ervaren, creatief aan de slag kunt gaan, waar je ontdekkingen doet.’

Willen kinderen na schooltijd niet liever buiten spelen dan lezen? Monteban: ‘Ik geloof in de kracht van afwisseling. Kinderen moeten buiten spelen en hun energie kwijt kunnen, maar het is ook belangrijk om rustmo-

menten in te bouwen. Bovendien zijn er ook kinderen die na school geen behoefte hebben aan gerichte activiteiten. Die willen op een bank zitten en verwerken. Op zo’n moment zijn boeken heel waardevol.’

Leeshoek

Monteban somt voorbeelden op van de leesbevorderende activiteiten die leden van haar branchevereniging ondernemen: ‘Er worden bibliotheken opgestart, soms worden bij de inrichting daarvan ook kinderen betrokken. Er wordt samengewerkt met de plaatselijke bibliotheek, of er worden boeken uitgewisseld tussen vestigingen. Er zijn speciale momenten waarop het boek centraal staat, bijvoorbeeld tijdens De Nationale Voorleesdagen. Ook in de routine heeft het een plek: kinderen worden voorgelezen als ze uit school komen, tijdens het eten. Dan zijn er nog tal van activiteiten waarin de verwerking van verhalen een rol speelt, zoals bijvoorbeeld een film- en toneelproject, of denk aan het zelf schrijven van een gedicht en dat voordragen.’

Enthousiaste medewerkers

De leden van de Branchevereniging Maatschappelijke Kinderopvang (BMK) nemen hun maatschappelijke rol serieus, maar toch staat ook bij hen lezen nog lang niet overal hoog genoeg op de agenda, ziet Monteban. ‘Om slagkracht te krijgen, is het een voorwaarde dat lezen een structurele plek krijgt in de kinderopvang. Wat ik jammer vind, is dat het nog te veel afhangt van enthousiaste mensen. Lezen is nog lang niet altijd

SNEEUWBALEFFECT

opgenomen in het beleid. Als branchevereniging proberen we daar een stimulerende rol in te spelen. We schrijven artikelen over het belang van lezen; brengen praktijkvoorbeelden onder de aandacht; laten zien dat je ook digitale middelen kunt inzetten om met leesbevordering aan de slag te gaan; organiseren informatiesessies onder leiding van experts, waarin leden met elkaar in gesprek kunnen gaan; we verwijzen door naar Leesplan; dragen adviezen en onderzoeksresultaten uit, zodat die kennis gebruikt kan worden om het beleidsplan te onderbouwen.'

Open Boek

Brenda Molhoek, die werkzaam is als pedagogisch medewerker bij KinderRijk Mio Mondo in Amstelveen (dat lid is van de BMK), onderschrijft het belang van lezen. Zij heeft de rol op zich genomen om het leesbeleid op haar locatie te coördineren. 'Ik draaide al langer mee in de schoolbibliotheek, daarom nodigde de leescoördinator van school mij uit om mee te doen aan de cursus Open Boek. Dat was een schot in de roos. Ik heb veel waardevols geleerd, zoals hoe je activiteiten kunt ontwikkelen bij boeken. Als onderdeel van de cursus heb ik een jaarplan voor de bso geschreven, zodat het lezen bij ons een vaste plek krijgt. Mijn locatiemanager is heel enthousiast. Met het jaarplan gaan we proberen het hele team bij het lezen te betrekken, daarnaast ook de oudercommissie. Het moet een steeds terugkerend onderwerp op de agenda worden.'

Schoolbibliotheek

Molhoek somt op wat de voordelen zijn van veel lezen: taalontwikkeling, verhaalbegrip, leren vertellen, vragen kunnen stellen – dat zijn allemaal vaardigheden die je bij kinderen wilt vergroten. Als je dan berichten ziet op televisie dat er kinderen zijn met achterstand op die gebieden, dan wil je dat toch voorkomen? Daar houden ze hun hele leven last van! Op de bso kun je het leesplezier echt stimuleren, omdat je geen schools programma hoeft uit te voeren.' De montessorischool Mio Mondo vormt samen met het kinderdagverblijf en de bso een integraal kindcentrum (IKC). Zo kan de opvang gebruikmaken van de schoolbibliotheek, dat is een bof. 'De oudere kinderen zitten er pal naast en lopen er zo naar binnen. Ze kunnen altijd lezen. Ook voor kunstprojecten is er altijd ruimte. We hebben een groot atelier, dus iets maken kan bij ons altijd. Er zijn zoveel mogelijkheden: je kunt kinderen een rap, een filmpje, een musical, een kunstwerk, een affiche of

en stopmotionfilmpje laten maken bij een boek. Dat vinden ze ontzettend leuk.'

Naar de boekwinkel

Marjolijn Langemeijer van Het Vossenhol in Castricum (onderdeel van Forte Kinderopvang, lid van een andere branchevereniging), heeft ook positieve ervaringen met boeken in de bso. Een jaar lang organiseerde zij een boekenclub bij haar opvang. Dat was een succes. 'We zijn met een groep kinderen om tafel gaan zitten en hebben eerst plannen gemaakt. Wat zouden we met de boekenclub kunnen doen? Hoe gaan we de ruimte inrichten? Welke boeken gaan we aanschaffen? De kinderen mochten zelf de plannen maken en de vergadering leiden. Er kwamen een nieuwe bank, een nieuwe poef, een mooie boekenplank en een prikbord. De hele boekenclub ging mee naar de boekwinkel. Op het boodschappenlijstje stonden titels die de kinderen zelf hadden gekozen: *De waanzinnige boomhut*, *Het kattenmannetje*, *Dagboek van een muts*, *Mees Kees*, een activiteitenboek, een moppenboek.' Een jaar lang draaide de boekenclub goed. Er werden boekenleggers geknutseld, moppen verteld en er werd voorgelezen. Door corona kwamen de activiteiten stil te liggen, maar de ruimte wordt nog steeds goed gebruikt. 'Vroeger was het een pauzehok, nu is het echt een ruimte van de bso geworden die mooi is ingericht. Kinderen kunnen er heerlijk zitten om bij te komen of te lezen,' zegt Lange-meijer trots. 'Binnenkort starten we opnieuw met een boekenclub, want kinderen blijven ernaar vragen.' ●

Boekenbendes in de bso

Op de website van Stichting Lezen is de handleiding *Boekenbendes in de bso* te downloaden, waarin staat beschreven hoe je een leesclub kunt organiseren. De brochure geeft inspiratie voor werkvormen, activiteiten en leesmaterialen. Ook staan er diverse praktijkvoorbeelden in beschreven die laten zien hoe leuk het oprichten van een leesclub in de buitenschoolse opvang kan zijn. lezen.nl

Lezen staat in de kinderopvang niet overal hoog genoeg op de agenda

Illustratie: Annet Schaap

Na Agent en Boef, Pim & Pom en Ssst! De tijger slaapt brengt Toren van Geluid opnieuw een boekenheld naar het theater.

Superjuffie! gaat over de stoere juf Josje die na het eten van een krijtje een superheld wordt die dieren redt.

Toren van Geluid maakte een interactieve muziektheatervoorstelling voor kinderen vanaf vijf jaar, naar de serie van Janneke Schotveld met illustraties van Annet Schaap. De voorstelling wordt gespeeld door drie acteurs onder regie van Mark Haayema; de muziek is van Mariska Simon en Bart van Osch.

Superjuffie! is tot september 2023 te zien in verschillende theaters.

vanaf2.nl

Nieuwe prentenboeken

In ***De leukste stomste dag ooit*** van Sophie Henn loopt Sem stampvoetend de tuin uit. Onderweg ontdekt hij van alles en krijgt zijn donderbui een andere wending (vertaald door Joukje Akveld, Luitingh-Sijthoff, 4+).

In ***De moestuin van Heer Hermelijn en Kereltje Konijn*** van Erik van Os en Elle van Lieshout ijvert Heer Hermelijn voor zijn opkomende plantjes, terwijl Kereltje Konijn luiert en snoept. Op de kleurrijke tekeningen van Marije Tolman is te zien hoe dat toch nog eindigt in een feestmaal (Hoogland & Van Klaveren, 4+).

Pepijn Lanen schreef ***Boeli en Mumi en de Fantastische Reis naar het Begin van de Ochtend***, het verhaal van een broer en zus die thuis op avontuur gaan terwijl hun ouders nog in dromenland verkeren. Joren Joshua maakte er uitbundige tekeningen bij (Lannoo, 3+).

Onze octopus van Peter Bently en Steven Lenton (ill.) is een grappig verhaal op rijm, vertaald uit het Engels door Bette Westera. Op een doodgewone dag zit er ineens een octopus op het dak, die al snel goede vriendjes wordt met de kinderen uit de buurt. Iedereen is dol op hem, maar dan verdwijnt het dier (Gottmer, 3+).

BoekStart digitaal

Het BoekStart e-magazine is vernieuwd. Wie op zoek is naar leestips voor jonge kinderen, kan terecht op de website van BoekStart. Daar is het dynamische online magazine, bedoeld voor ouders met jonge kinderen in de leeftijd tot zes jaar, gratis te raadplegen. Elk nummer biedt pagina's vol prentenboeken, gerangschikt op leeftijd. Een van de titels wordt uitgelicht met praktische leestips. Daarnaast zijn er nieuwtjes te vinden, interessante websites en theatertips, en is er steeds een inhoudelijk artikel over lezen en taalontwikkeling. Zo vertelt voorleesexpert Jos Boon van Bibliotheek Rivierenland in het najaarsnummer hoe je de aandacht van baby's en dreumesen van verschillende leeftijden tijdens het voorlezen kunt vasthouden. In de nieuwsrubriek zijn de laatste ontwikkelingen rond het programma BoekStart te lezen. Het magazine verschijnt vier keer per jaar. **boekstart.nl**

Illustratie: Femme ter Haar

>>> Fiep Westendorp STIMULERINGSPRIJZEN <<<

De Fiep Westendorp Foundation reikt tweejaarlijks drie Stimuleringsprijzen uit ter aanmoediging van jonge professionele illustratoren. De prijzen zijn bedoeld om startende vakmensen een duwtje in de goede richting te geven, door een bedrag beschikbaar te stellen waarmee zij een bijzonder project kunnen uitwerken. Dit jaar worden de prijzen toegekend aan Femme ter Haar (25), Nik Heemskerk (29) en Emile Weisz (24). Femme ter Haar (zie ook de tekening op pagina 23) gaat haar beurs inzetten voor de graphic novel **De lege ruimte om mij heen omhelst me**; een beeldverhaal over het ervaren van verlies of

gemis en de manieren waarop tijd deze ruimtes opvult of juist vergroot. Laureaat Nik Heemskerk gaat aan de slag met **Tocht**, een beeldverhaal over Napoleons fatale veldtocht naar Moskou die hij wil visualiseren met grote overzichtsplaten, bijzondere wetenswaardigheden en humor. Emile Weisz gaat een ontdekkingsreis optekenen naar aanleiding van de dood van zijn stiefvader. De winnaars ontvangen elk een bedrag van twintigduizend euro om aan hun illustratieproject te besteden. Ludwig Volbeda, die dit jaar het Gouden Penseel won, is ex-laureaat van de prijs. fiepwestendorp.nl

Poëzie week tip

Van 27 januari tot en met 2 februari 2022 is de Poëzieweek. Met kleuters kun je de vieren met de vrolijke gedichten uit **Brave hond! Stoute kat!** (Gottmer, 4+). Mies van Hout tekende langzame, snelle, voorzichtige, onbesuisde, slordige, nette, volgzaam en dwarse dieren in aansprekende kleuren. Bette Westera maakte er versjes bij over 'de aard van het beestje'. Het resultaat is een mooi kijkboek over onder meer de cheetah, de luiaard, kalkoen en de potvis: 'Ik ben een reus. Ik ben zo groot / als een garnalenvissersboot, / en in mijn eentje even zwaar / als dertig auto's bij elkaar.'

WINNAARS van de LEESPLUIM

LEESPLUIM AUGUSTUS

In **De eend die niet van water hield** van Steve Small, vertaald door Joukje Akveld, heeft eend in zijn knusse huisje alles wat hij nodig heeft – denkt hij. Tot kikker voor zijn deur staat. Een warm verhaal over vriendschap in de sfeer van de klassieker *Kikker en pad* van Arnold Lobel (Luitingh-Sijthoff, 3+).

LEESPLUIM SEPTEMBER

Melvin wil zijn muts terug van Vern Kousky, vertaald door Tijbbe Veldkamp, is een aan-doenlijk verhaal over een beer die bijzonder wil zijn. Als Melvin zijn wollen muts draagt, voelt hij zich anders, dus houdt hij hem zelfs op in bad. Als kraai zijn muts steelt, bedenkt hij een slim plan (Van Goor, 3+).

LEESPLUIM OKTOBER

In **Abel en Ad** van Emily Gravett, vertaald door Jesse Goossens, vindt eekhoorn Abel een maatje voor het leven. Ze spelen samen, ze delen hun eten. Als de buitenwereld Ad afwijst, ontdekt Abel waarom: Ad is geen eekhoorn, maar een rat. Een lief prentenboek dat inclusiviteit bespreekbaar maakt (Lemniscaat, 3+).

LEESPLUIM NOVEMBER

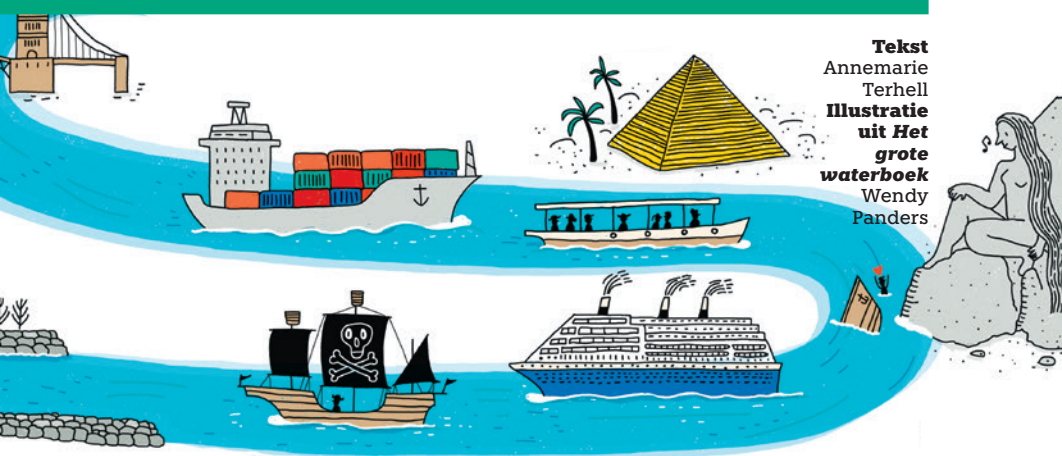
Nee! zei Konijn van Marjoke Henrichs gaat over de peuter-puberteit. Konijn heeft een nee-dag en wil niks: niet aankleden, geen wortels en ook geen blauwe laarsjes aantrekken. 'Een grappig en prettig ondeugend verhaal,' aldus de jury, met een verrassend slot (Querido, 2+). sardes.nl

NON-FICTIE IN DE KLAS

Kwaliteit in
tekst en beeld

“

ALS HET VUURTJE GAAT BRANDEN

Non-fictie kan goed worden ingezet tijdens de zaakvakles of bij begrijpend lezen, zo zeggen experts. Welke recente informatieve boeken zijn interessant om daarvoor te gebruiken?

Vanouds is het non-fictieboek een rijk geïllustreerd naslagwerk bomvol opsommingen en weetjes, waar je heerlijk doorheen kunt bladeren om je feitenkennis op te vijzelen. Het genre is nog altijd populair: elk jaar verschijnen er nieuwe wereld- en stedenatlassen, dierenencyclopedieën, boeken over ruimtevaart, dinosauriërs of voetbal waarin je je hart kunt ophalen. In het verleden werden buitenlandse titels vaak liefdeloos vertaald en in een goedkoop jasje geperst, maar steeds vaker worden deze naslagwerken met zorg geschreven, rijk geïllustreerd en mooi uitgegeven. Nieuwsgierige kinderen zijn er gek op; ze zuigen zich vol weetjes.

Nieuwe generatie

De laatste jaren wint ook een ander type informatieve boeken sterk aan populariteit: de verhalende non-fictie. Daarin is meer aandacht voor de tekst en past

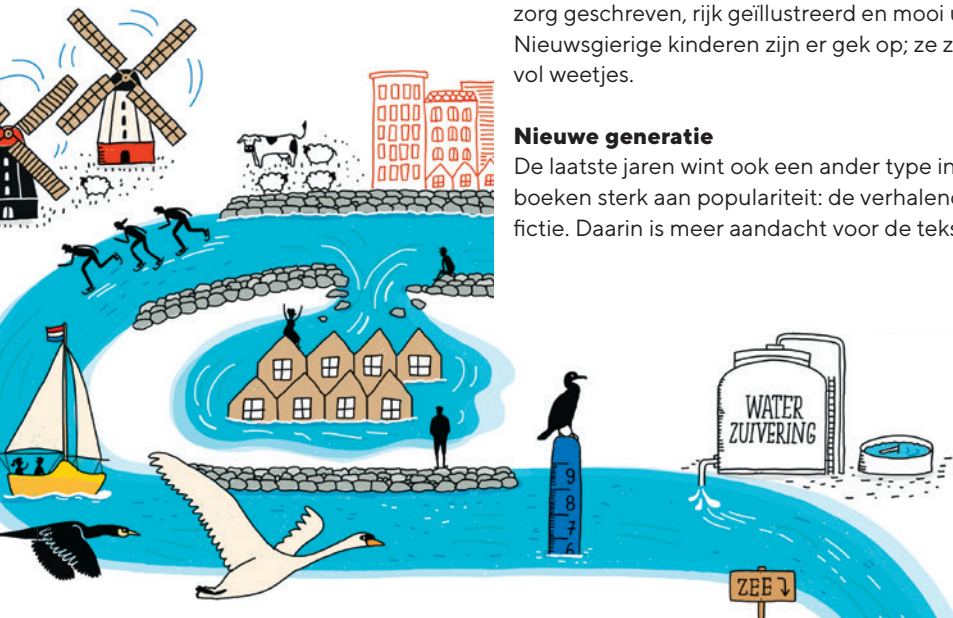
de schrijver literaire technieken toe om zijn onderwerp toe te lichten. Uitgeverij Querido pionierde in dit genre voor kinderen met de iQ-reeks: een informatieve jeugdboekenserie waarin een afgebakend onderwerp vanuit alle mogelijke invalshoeken werd benaderd. Het leverde prachtige non-fictie op. Bibi Dumon Tak debuteerde in deze serie met *Het koeienboek* (2001); Jan Paul Schutten maakte zijn eerste informatieve boek *Ruik eens wat ik zeg* (2003), een interessante titel over communicatie tussen planten en dieren. Dat werd het begin van een nieuwe generatie verhalende non-fictieschrijvers.

Leesbaarheid

Dat de iQ-reeks nooit een groot verkoopsucces werd, had waarschijnlijk te maken met de combinatie van veel tekst en weinig beeld. Informatieve boeken moeten goed geschreven, functioneel én aantrekkelijk zijn, daarover zijn kwaliteitsuitgevers het tegenwoordig wel eens. Er is steeds meer aandacht voor het beeld en een groeiend aantal schrijvers neemt de ruimte om een onderwerp echt uit te diepen en te verbeelden. De balans tussen diepgang en leesbaarheid is daarin wel cruciaal. Je kunt constant leuke zijweggetjes bewandelen, maar zodra dit ten koste gaat van de helderheid zit je de begripsvorming van jonge lezers in de weg.

Virussen zijn luie donders

Gelukkig zijn er schrijvers die de kunst van het uitleggen prima verstaan. Marc ter Horst is zo'n schrijver. In *Palmen op de noordpool* (2018) verraste hij met zijn heldere uitleg over klimaatverandering en maakte hij van dit ingewikkelde onderwerp een zeer compleet en toch toegankelijk verhaal. Afgelopen voorjaar verscheen *Viruswereld. Over snot en superspreaders* waarin hij kinderen wegwijs maakt in een ander actueel onderwerp: virussen. Het boek gaat van start met een overzicht van het woelige coronajaar 2020 dat veel 'o, ja!'-momenten oplevert, en behandelt achtereenvolgens de werking van virussen, hun verspreidingsroutes, hun oorsprong en de manieren waarop je ze kunt bestrijden. De toon is fris en helder. Virussen zijn 'luie donders', die zich alleen kunnen voortplanten 'door de cel van iemand anders te kapen en om te bouwen tot kopieermachine'. Je

immuunsysteem bestaat uit 'wachters, spionnen, boodschappers en vechters met allemaal hun eigen superkrachten'. Ter Horsts toon is direct, aansprekend en altijd functioneel. Zijn uitleg leest lekker weg en geeft goed inzicht in de toch best ingewikkelde materie van infectieziekten en het immuunsysteem. Heel nuchter behandelt hij ook de theorieën van antivaxers en legt hij uit hoe je de betrouwbaarheid van nieuws kunt controleren. *Viruswereld* is een boek waar je echt wijzer van wordt en dat zich door de overzichtelijke indeling prima leent om in de klas te gebruiken. De schrijver en tekenaar maakten er zelf leestips en werkbladen bij.

Virtueel water

Dat *Viruswereld* zo'n sterk boek is, is mede te danken aan illustratrice Wendy Panders, de ongekroonde koningin van de jeugdliteraire non-fictie. Zij is illustrator en vormgever tegelijk en dat levert boeken op waarin tekst en tekeningen elkaar prikkelen en versterken. Haar tekeningen, waarin veel zichtbaar wordt gemaakt, leveren een absolute meerwaarde op. Zo ook in *Het grote waterboek. Van zwetende planten tot verwoestende tsunami's*, een boek over de waterkringloop. De wat rechttoe-rechtaan toon van professoren Sarah Garré en Marijke Huysmans wordt gecompenseerd door de heldere en geestige illustraties. De tekst is in overzichtelijke eilandjes opgeknippt, daarlangs stromen rivieren en riolen en klotsen de golven. In paginagrote kijkprenten krijg je uitleg over waterzuivering, watertransport en over 'virtueel water', een begrip dat inzicht geeft in je eigen watervoetafdruk.

“
**De balans
tussen
diepgang en
leesbaarheid
is cruciaal**

Rekenen is de bom

Ook Edward van de Vendel schreef dit jaar een zeer geslaagd non-fictieboek dat zich leent voor gebruik in de klas. Rekenen is niet het gemakkelijkste vak om de aandacht vast te houden, zou je denken, maar in *Rekenen voor je leven*, dat hij schreef samen met wiskundige Ionica Smeets, lukt dat uitstekend. De opzet is goed doordacht. De kinderen van groep zeven hebben genoeg van hun saaie rekenlessen en sluiten een contract met hun leerkrachten: als ze iedere week een goeie rekenvraag weten te bedenken, mogen ze een deel van de rekenlessen schrappen. Zo ontdekken ze welke betekenis rekenen kan hebben voor hun eigen leven, is het idee. Dat levert originele vragen op: Romée is verdrietig en wil weten hoe lang je moet huilen om een bad te kunnen nemen in je eigen tranen. Jens wil weten hoeveel vluchtelingen je kunt huisvesten als alle gescheiden ouders in Nederland weer bij elkaar zouden gaan wonen.

Kleurrijke klas

De kracht van dit boek zit in de betrokkenheid die je als lezer krijgt bij deze kleurrijke klas. De toon is op zijn Van de Vendels enthousiast. 'Rekenen voor je leven' wordt al snel 'de bom, de bom, de bommerdebom', het vuurtje gaat steeds harder branden. Daarnaast is de combinatie van fictie, non-fictie en strips sterk. Voorafgaand aan elke vraag beleeft een van de kinderen een avontuur, waarin wordt gelachen, geruzied, gepekerd of gedroomd. Vervolgens wordt het antwoord op de rekenvraag helder uitgelegd in een strip van Floor de Goede. Die afwisseling zorgt dat je blijft doorlezen. Door de veelheid aan personages is er voor iedere lezer wel een alter ego te vinden in deze klas. Je gaat vanzelf van deze kinderen houden en gaat mee in hun passie voor rekenen. Weg met de methode! ●

Uit het verhaal
Viruswereld. Over snot en superspreaders, Marc ter Horst & Wendy Panders (ill.). Gottmer, € 19,99 (9+). De gratis leestips en werkbladen bij dit boek zijn te vinden op marcterhorst.nl

Het grote waterboek. Van zwetende planten tot tsunami's, Sarah Garré, Marijke Huysmans en Wendy Panders (ill.). Lannoo, € 6,99 (9+).

Rekenen voor je leven, Edward van de Vendel, Ionica Smeets & Floor de Goede (ill.). Uitgeverij Nieuwezijds, € 18,95 (9+).

Meer non-fictie
Seks is niks gek van het veel gelauwerde duo Bette Westera en Sylvia Weve (ill.) heeft een vrolijke benadering van een vaak beladen onderwerp. Met taalgrapjes, quizvragen, gedichten en een 'Piemel- en Poenie-lied' krijg je een luchtige introductie in de talige, intieme en lijfelijke onderdelen van seks (Samsara, 9+).

Het wolvenboek. Over de oerwolf, weerwolven, de wandelwolf en nog veel meer van Pieter Feller met illustraties van Louise Perdieus is een kloek naslagwerk over alles wat met wolven te maken heeft. Met veel feiten, spreekwoorden, weetjes, 'broedje-wolfverhalen', maar ook een uitgebreid overzicht van boeken en films waarin dit oerdier schittert (Luitingh-Sijthoff, 9+).

Filotective is 'een soort sappige roddelgeschiedenis van de filosofie', schrijft Stine Jensen in het voorwoord van dit vrolijke boek. Het laat zich lezen als een serie humoristische raadsels vol feitjes en nonsens, waarin de lezer steeds uit verschillende antwoorden kan kiezen. Wie heeft Socrates vermoord? Waar zijn de kinderen van Rousseau gebleven? (Kluitman, 9+).

Gozert,
Pieter Koolwijk &
Linde Faas (ill.).
Lemniscaat,
€ 15,99 (10+).

GOUD VOOR GOZERT

Sverre (negen) is lid van het Kinderboekenweek Lees-team. Zijn favoriete schrijver is Pieter Koolwijk, zijn favoriete boek *Gozert*. Hij was daarom blij dat het een Gouden Griffel won.

Sverre: 'Gozert is een heel goed boek met veel fantasie. Het gaat over Ties en zijn vriend Gozert. Iedereen zegt dat Gozert een denkbeeldig vriend is, maar voor Ties bestaat hij echt. Samen beleven ze een heleboel gekke avonturen. Bij een autosloperij gaan ze op trollenjacht. In het museum doen ze alsof de bewakers muizen zijn en stelen ze een vaas uit de vitrine. Gozert is een grappige, heel avontuurlijke vriend. Hij laat Ties een andere wereld zien, een fantasiewereld. De volwassenen willen dat Ties pillen gaat slikken, zodat Gozert verdwijnt. Die medicijnen zijn niet echt goed voor Ties. Volgens mij bestaan er geen pillen tegen iets wat in je gedachten bestaat. En zonder Gozert zou Ties zich heel erg vervelen. Dan verdwijnt zijn fantasie, dat is ook niet goed.'

Ik lees nu *Luna*, het tweede boek over Gozert. Toen ik Pieter Koolwijk ontmoette in kinderboekwinkel De toverlantaarn in Leeuwarden vertelde hij dat er nog een derde boek komt. Dat ga ik zeker lezen! Ik heb alle boeken van Pieter Koolwijk gelezen: *Prutje*, *Bens boot*, *Vlo en Stiekel*. De tekeningen van Linde Faas vind ik heel mooi. Zij tekent vrolijk, met veel fantasie en heel veel kleuren.'

TWEE BEKROONDE GRAPHIC NOVELS

Wat is er eigenlijk met jou gebeurd? van de Noorse Jenny Jordahl gaat over Janne, die overgewicht heeft en in de klas het mikpunt is van grappen. Haar ouders komen met een oplossing, maar als de kilo's eraf vliegen, beseft ze dat haar gewicht niet haar enige probleem is. Een aangrijpend, maar heel toegankelijk beeldverhaal waarin Jannes worstelingen treffend zijn verbeeld. In Noorwegen won het zowel de Brage-prijs voor het Beste Kinderboek als de Pondusprijs voor de Beste Graphic Novel van het Jaar (vertaling Bernadette Custers, Luitingh-Sijthoff, 9+).

In **Nee, hè. Zo ging het echt** doet schrijver-tekenaar Anke Kuhl verslag van haar Duitse jeugd. Dat levert charmante stripverhalen op, waarin Anke met haar zus Eva ruziemaakt om een onderbroek, een wc-borstelgevecht houdt en met haar beste vriendin Tamara telefoongrappen uithaalt. Kuhl heeft een subtiel gevoel voor humor en beschrijft op luchtige toon de universele hoogte- en dieptepunten van een kinderleven. Vooral de kleding, kapsels en Abba-muziek verraden de jaren zeventig. In Duitsland werd het boek bekroond met de Comicbuchpreis; eerder won Kuhl de Deutscher Jugendliteraturpreis (vertaling Mariella Manfré, Luitingh-Sijthoff, 8+).

Feest voor FANS

Wie achter deze deur verdwaalt,
Tonke Dragt &
Rindert Kromhout.
Leopold,
€ 14,99 (9+).

In de klas van meester Tom heeft iedereen de naam van een persoonage uit een boek van Tonke Dragt. Iduna, Téja, Lorenzo en Roberto maken kennis met de geheimzinnige schrijfster Lavinia Morgenstern (een alter ego van Tonke Dragt) en krijgen een paspoort van het Koninkrijk der Kosmopolieten. Daarbij hoort de opdracht om een visum te ontwerpen bij een beroemd kinderboek, dat toegang geeft tot een van de landen achter de deur. Rindert Kromhout tekende dit verhaal op uit de mond van Dragt, die met haar 91 jaar moeilijk meer schrijft, maar die nog graag verzint. *Wie achter deze deur verdwaalt* is een onderhoudend avontuur dat vanwege de vele verwijzingen een feest is voor fans, maar dat zich ook prima laat lezen als kennismaking met het werk van een veelzijdige schrijfster.

LEESKILOMETERS

Als de leesmotivatie is ingezakt door corona, heeft het leesonderwijs een flinke boost nodig, dacht leerkracht Martijntje Koomen van de Radboudschool in Heiloo. Voor de Kinderboekenweek organiseerde ze met haar collega's een leeschallenge.

Het moet te doen zijn, dacht Martijntje Koomen, om vijftigduizend pagina's te lezen tijdens de Kinderboekenweek. 'We hebben 342 kinderen op school, dus dan moet iedereen elke dag ongeveer vijftien bladzijden lezen.' Tijdens de start van de Kinderboekenweek trapte de school af met een vossen-

jacht, waarin de challenge werd bekendgemaakt. Elk kind kreeg een meetlint om het aantal gelezen pagina's mee bij te houden. De doelstelling bleek inderdaad haalbaar. Al na vier dagen lezen zat de school bijna op het streefgetal en kwam het *Jeugdjournaal* langs. De eindstand werd zelfs 144.294 bladzijden. Dat de missie zo goed is geslaagd, is te danken aan de gezamenlijke inzet van het team, denkt Koomen. 'In eerste instantie waren er ook kinderen die niet zo enthousiast waren, maar omdat het grootste deel van de kinderen en zeker de leerkrachten heel enthousiast waren, merkte je dat de school bruiste van energie. Het stak

elkaar aan. We hebben tijdens de challenge veel aandacht besteed aan leesplezier; de leesbeleving stond even voorop zonder dat er een toets of iets anders aan vastzat. Gewoon mogen genieten van je boek is heerlijk voor kinderen en ontzettend belangrijk! Het leuke is dat er veel kinderen naar mij zijn toegekomen om te zeggen dat ze lezen nu wel leuk vinden.' Tijdens de challenge kreeg de school support van verschillende kinderboekenschrijvers. Onder anderen Sanne Rooseboom, Manon Sikkel, Jacques Vriens, Jozua Douglas en Andy Griffiths (vanuit Australië) moedigden de leerlingen aan in een filmpje.

Lezen IN DE Poëzieweek

Van 27 januari tot en met 2 februari 2022 is de Poëzieweek. Op de basisschool kun je die bijvoorbeeld vieren met *Tintelvinders en pantoffelhelden*, een bundel dierenpoëzie (Querido, 6+). In elk gedicht staat een emotie centraal. Zo kun je zo bang zijn dat al je woorden smelten, je zo verdrietig voelen dat het is of je in stukjes breekt, of zo boos worden dat het vanbinnen pieft-

paftpoeft. De gedichten zijn geschreven door Simon van der Geest, Hans en Monique Hagen, Pim Lammers, Joke van Leeuwen, Erik van Os, Elle van Lieshout en Bette Westra. Zilveren Penseel-winnaar Sanne te Loo maakte er sfeervolle, expressieve tekeningen bij. Voor wat oudere lezers biedt *Altijd wat te vieren* (Querido, 8+) een fijne selectie 'gedichten om gelukkig van te worden' van bekende dichters als Toon Tellegen, Sjoerd Kuiper, Imme Dros, Iene Biemans, Eva Gerlach en anderen. Carll Cneut illustreerde de gedichten met feestende kikkers, pinguïns, hazen en andere dieren.

Els Pelgrom (87) komt na tien jaar stilte met een opmerkelijk nieuw boek over een jongen die is geboren als kaal hoofd, zonder lijf. Een gekko krijgt medelijden en schenkt hem een wens. Witteveer vraagt om zwart indianenhaar, voeten en een paar handen, zodat hij eindelijk de wereld kan gaan verkennen die hij alleen kent uit boeken.

EEN HOOFD EN EEN GEKKO OP AVONTUUR

Tekst
Annemarie
Terhell

In het werk van Els Pelgrom gaan realiteit en fantasie hand in hand. Verbaasd was ze over al die recensenten die er maar klakkeloos van uitgingen dat *Kleine Sofie en Lange Wapper* (Gouden Griffel 1985) zich in een koortsdroom had afgespeeld. 'Het is allemaal echt gebeurd,' zei ze destijds over de avonturen van het doodzieke meisje dat in haar nachtpon eropuit trok om te ontdekken wat er in de wereld te koop is. Haar nieuwe boek *Het levende hoofd* heeft ook een magisch-realistisch tintje. Witteveer ligt al jarenlang eenzaam in bed. Niemand weet van zijn bestaan, alleen zijn oma Alsinha, die trouw voor hem zorgt. Dan wordt hij ontdekt door een klein reptiel op de muur, dat over bijzondere krachten beschikt en hem mee op sleeptouw neemt.

Hoe kom je aan dat onalledaagse beeld van een los hoofd op een kussen?

'In de tijd dat ik in Spanje woonde was er op televisie veel aandacht voor een man in Galicië. Het was een leuke, slimme jongen, een journalist. Door een duik in zee kreeg hij een dwarslaesie. Hij lag al jarenlang in

bed en werd verzorgd door zijn schoonzus. Hij schreef gedichten met een pen in zijn mond. Behalve praten kon hij niks. Hij vroeg om euthanasie, maar geen dokter durfde zich daaraan te wagen – dat was destijds zeer strafbaar. Het was zo'n treurig verhaal... Veel later is er een film over hem gemaakt, *Mar adentro* (2004), die heb ik nooit willen zien.'

Je besloot om er zelf over te schrijven?

'Dat idee zat al langer in mijn hoofd. Drie jaar geleden kwam ik het weer tegen in een dagboek en besloot ik gewoon te beginnen. Het werd steeds langer en langer. Op een gegeven moment realiseerde ik me: dit is helemaal niet geschikt voor kinderen, dit is een volwassen verhaal! Uiteindelijk, door tussenkomst van een agent, werd het toch een kinderboek en kwam ik terecht bij Luitingh-Sijthoff. Dat zij het aandurven, vind ik dapper.'

Witteveer heeft overeenkomsten met kleine Sofie. Allebei liggen ze noodgedwongen in bed, ze zijn nieuwsgierig, gaan op ontdekkingsreis en

maken kennis met een vijandige buitenwereld.

‘Nu je het zegt, ja. Misschien zijn er parallellen. Maar of die buitenwereld zo vijandig is? Dat is wat kinderen overal ter wereld dagelijks ondervinden. Het is niet altijd veilig. Je kunt gepest worden, of in de steek gelaten. Dat is hun realiteit. Maar ik schrijf geen pessimistische boeken, hoor. Het is satire! Volwassenen maken een drama van dingen waar kinderen zelf geen drama in zien. Kinderen accepteren de dingen zoals ze zijn, omdat ze niet weten dat het ook anders kan. Ze zijn nieuwsgierig, ze gaan weer verder. Daarom is kind zijn zo leuk.’

De wereld schrikt nogal van Witteveen.

‘Hij ziet er ook afgrijselijk uit, met die handjes en voeten. Het intrigeert mij ook: hoe kan hij in leven blijven, zonder darmen? Maar als schrijver gaat het mij erom hoe de buitenwereld op hem reageert. Hoe gaan wij om met mensen die niet helemaal hetzelfde zijn als wij? Kinderen die hem zien, beginnen te gillen, studenten willen hem genezen, de professor ziet hem als studie-object. Iedereen is alleen met zichzelf bezig, er is geen medemenselijkheid. De enige met compassie is zijn oma Alsinha. Zij is alleen maar lief, ze is mijn ideaalbeeld. In Spanje en Portugal, waar ik heb gewoond, heb ik echt van die vrouwen ontmoet – zo zorgzaam. Zij zijn vaak de reddende engel van hun hele familie.’

Waar speelt het verhaal zich af?

‘Tijdens het schrijven zag ik een Portugees landschap voor me, maar het kan overal zijn. Het dorpje aan de westkust van Portugal waar ik vier jaar lang woonde, was zo spookachtig, daar gebeurden de gekste dingen. Er was veel inteelt, de helft van de bewoners was knettergek. En dan altijd die noordwestenwind die tegen de huizen blaast. ‘s Winters moest ik met zo’n

dikke kei mijn huis afsluiten. De zee was angstaanjagend. Er gebeurden zo vaak ongelukken met de vissers. Er gingen er zoveel dood, elke keer weer. Het is daar echt een heel hard bestaan.’

De Atlantische oceaan heeft iets meedogenloos, maar Witteveen vindt het prachtig.

‘Het is ook schitterend. Ik kon urenlang op een richel zitten en naar de golven kijken. Je ziet alle kleuren van de regenboog in dat schuim. Het geluid is overdonderend, het rolt weer weg, al die kiezels rollen mee. Er zit zoveel leven in die zee. En dan daarboven die vogels. [Lachend] Ik ben nogal een schijterd. Daarom heb ik bewondering voor zo’n jongen die zomaar van de rotsen durft te springen.’

Beïnvloedt dat natuurgeweld hoe je als mens in het leven staat?

‘Absoluut. Nederland is een heel braaf land in alle opzichten, ook qua natuur. We zijn goed in waterwerken en denken dat we alles kunnen fixen. Vergeet het maar. Toen ik in de jaren tachtig in Spanje woonde, keek ik uit op de besneeuwde bergen van de Sierra Nevada. Als het daar regent, dan stijgt zo’n kabbelend beekje tot een woeste rivier. Elk jaar worden er mensen meegesleurd en kolkt het water ergens door de straten. Je kunt je daar niet tegen beschermen. Het katholieke geloof is er niet voor niks zo sterk. Mensen zijn fatalistisch, ze accepteren het noodlot. Het is veel prettiger als je kunt denken: er gebeurt wat er gebeurt. Zo staat Alsinha ook in het leven.’

Je verwijst in dit boek naar *Frankenstein* van Mary Shelley. Is dat een belangrijk boek voor je?

‘Het is een verhaal dat mij blijft fascineren. Voor een klassiekerreeks heb ik een hervertelling gemaakt, daarvoor las ik ook de biografie van Mary Shelley. Ze is een fantastisch interessante figuur! Een meisje vol trauma’s, haar moeder is gestorven in het kraambed. Op haar achttiende loopt ze weg van huis met Shelley, de beroemde dichter. Ze trekken zich met een klein gezelschap terug bij het meer van Genève. Het stormt heel hard en ze spreken af om allemaal een gotisch griezelverhaal schrijven. Dan komt dat *Frankenstein*-verhaal uit het hoofd van dat achttienjarige meisje. Verbluffend. Niemand geloofde dat zij het had geschreven. Iedereen dacht dat het uit de pen van Shelley kwam. Het originele boek is heel ontroerend. Het gaat erom dat je voor de zwakkeren en al wat afgewezen wordt, moet zorgen. In de film is Frankenstein als monster een heel ander leven gaan leiden.’

Nog een laatste vraag. Waarom heet Witteveen in het echte leven Guillermo?

‘Dat is een klein eerbewijs aan Guillermo del Toro en die prachtige film, *El laberinto del fauno*. In de film is het alsof een klein meisje alles verzint, maar het gebeurt echt. Zo voel ik dat ook. Voor mij is wat ik schrijf echt – tegen beter weten in. Dat is fijn, dat is schoonheid en troost. Je kunt je narigheid daardoor even vergeten.’ ●

Els Pelgrom

(schrijversnaam van Else Koch) debuteerde in 1962 met *Het Geheimzinnige Bos* en brak door als kinderboekenschrijfster met *De kinderen van het Achtste Woud* (1977), een verhaal over de hongerwinter. Het werd bekroond met de Gouden Griffel. Ze zou er nog twee winnen, in 1985 voor *Kleine Sofie en Lange Wapper*, dat ze maakte samen met illustrator Thé Tjong-Khing, en in 1989 voor *De eikelvreeters*, dat is gebaseerd op de jeugdhierinneringen van haar Spaanse echtgenoot. In 1994 ontving ze de Theo Thijssen-prijs voor haar complete oeuvre. *Het levende hoofd* verschijnt in februari bij uitgeverij Luitingh-Sijthoff, dat ook haar backlist in herdruk gaat uitbrengen. In april 2022 verschijnt een nieuwe editie van *De eikelvreeters* met een omslag van Ludwig Volbeda; herdrukken van *De kinderen van het Achtste Woud* en *Kleine Sophie en Lange Wapper* staan gepland voor najaar 2022.

Het levende hoofd,
Els Pelgrom &
Sylvia Weve (ill.).
Querido,
€ 18,99 (10+).

“
Er is helemaal
geen bedoeling.
Dingen
gebeuren,
zo gaat dat
in het leven.
- Witteveen in *Het levende hoofd*

READ2YOU
MET
KOOS MEINDERTS

Samen met Koos Meinderts ontwikkelde Stichting Lezen de multimediale lessenreeks Read2You rondom Meinderts jeugdroman *Stapelbedbroers* (Hoogland & Van Klaveren, 12+). Dit boek vertelt het verhaal van de broers Henk en Rocco die opgroeien in een volksbuurt, eind jaren zestig. Vanuit het ziekenhuis waar Rocco door een scooterongeluk is beland, blikt Henk terug op alle belevenissen met zijn broertje (en familie). Zijn verhaal wordt afgewisseld met de openhartige stapelbedgesprekken van Henk en Rocco – voetbal, school, meisjes, de dood: alles komt ter sprake.

De basis van de Read2You-lessenreeks voor brugklassers is de online leerlingentool waarmee jongeren via hun smartphone of tablet luisteren naar een deel van *Stapelbedbroers* dat Meinderts voorleest. Behalve dat ze leren hoe een verhaal geschreven wordt, geeft Meinderts ze ook boeken- en voorleestips. Zo ontdekken jongeren hoe ze plezier aan (voor)lezen kunnen beleven. Spelenderwijs vergroten ze ook hun woordenschat en leren ze omgaan met digitale bronnen. Bovendien is Read2You een directe opmaat voor Read2Me!, de voorleeswedstrijd voor brugklassers die in november/december (ge)start (is). read2mevoorleeswedstrijd.nl

Foto: Jan Dera

TIP
VOOR DE
POËZIEWEEK

Dat poëzie niet per se moeilijk of zwaarmoedig hoeft te zijn, of losgezongen van de wereld is, blijkt uit het nieuwe boek van universitair docent Nederlandse Letterkunde Jeroen Dera, *Poëzie als alternatief* (Wereldbibliotheek). In dit boek, dat je kunt lezen als een inleiding tot de moderne eenentwintigste-eeuwse Nederlandse poëzie, laat Dera overtuigend zien hoe divers die wel niet is en hoe betrokken bij tal van actuele maatschappelijke ontwikkelingen. Dichters reageren in hun poëzie op politieke vraagstukken, luiden de noodklok over het klimaat of geven een stem aan diegenen die het zwijgen zijn opgelegd. Met hun gedichten openen ze de deur naar een alternatief voor onze maatschappelijke werkelijkheid. Dat maakt *Poëzie als alternatief* uitermate geschikt om hedendaagse poëzie in de klas te koppelen aan actuele vraagstukken.

De jaarlijkse Poëzieweek start 27 januari 2022. Ramsey Nasr is de schrijver van het Poëziegeschenk. Het thema van de tiende Poëzieweek is natuur; zie p. 24.

De
Netflix
essays

'Netflix-series zijn tot in het hart van onze entertainmentbeleving en -berichtgeving doorgedrongen, ze zijn deel gaan uitmaken van onze cultuur, onze avondrituelen,' schrijven de Vlaamse jonge auteurs Daan Borloo en Florian Deroo in het voorwoord van hun bundel *De Netflix essays; Wat hitseries over onze tijd vertellen* (Academia Press). Maar, merken ze op, 'het kritische discours erover blijft toch vaak oppervlakkig: het is opgehangen

De Netflix essays
Daan Borloo en
Florian Deroo,
Academia Press
€ 19,99

aan spectaculaire kijkcijfers, leuke weetjes, betuigingen van *guilty pleasures* of *default* afkeuringen ter wille van elitekunst waarover er wel iets zinnigs te vertellen valt.' In *De Netflix essays* laat het tweetal echter zien dat cultuurkritiek evengoed over het 'luchtige en ordinaire' kan gaan. Met vier andere jonge auteurs breken ze zeven Netflixseries open (van *Sex Education* tot *The Queen's Gambit*), steeds aan de hand van een actueel maatschappelijk thema. De essays hebben een eigentijds karakter en zijn toegankelijk geschreven. Tegelijkertijd gaan ze in op de diepere lagen van de series: een voorbeeld van jonge moderne cultuurkritiek die geschikt is voor (literatuur)-onderwijs en kan bijdragen aan de vorming van een cultuurkritisch bewustzijn.

VOOR IEDERE LEZER WAT WILS

Spannend kasteelavontuur – Wanneer Jorinde haar vaders kasteel erft, krijgt ze te maken met een machtsbeluste hertog die op het kasteel aast. Jorinde trekt tegen hem ten strijde, totdat ze wordt opgesloten in een duistere kerker. In *Ontsnapt uit het slot* (Leopold, 13+) neemt Lydia Rood je mee naar een onbestemd verleden waarin mannen de dienst uitmaken.

Young adult – In *De jongen die van de klif sprong en zacht terecht kwam* (Luitingh-Sijthoff, 15+, verschijnt januari) raakt Alec (negentien) in de ban van de onaan- gepaste Björn, een nieuwe klasgenoot. Als de jongen na de eindexamens plots verdwijnt, weet Alec zich geen raad. Popjournalist Stefan Raatgever debuteert met een jeugdroman die herinneringen oproept aan Aidan Chambers' *Je moet dansen op mijn graf*.

Dystopische toekomstroman – De bekroonde Amerikaanse auteur Neil Shusterman beschrijft in *Zeis* (Blossom Books, 14+) een wereld zonder honger, ziekte, oorlog en zelfs zonder dood. Klinkt dit als een utopie? Wanneer de zestienjarige Citra en Rowan tegen hun wil worden uitgekozen om toe te treden tot de Zeisen – de groep die bepaalt wie er moeten sterven om overbevol- king tegen te gaan – ontdekken ze hoe hoog de prijs voor deze vermeende ideale wereld is.

“ Stans IS GEËMANCIPEERD EN STOER

De Jonge Beckman ging dit jaar naar *IJzerkop* van Jean-Claude van Rijckeghem, het kleurrijke verhaal van schoenlappersdochter Stans die zich – verkleed als man – aanmeldt als soldaat bij het leger van Napoleon. Wat trekt de juryleden naar dit boek?

‘*IJzerkop* gaat over een meisje dat op zoek is naar zichzelf. Ze ontdekt dat ze zich meer aangetrokken voelt tot vrou- wen,’ vertelt Iclal (dertien). ‘De schrijfstijl zorgt ervoor dat je je helemaal kunt inle- ven in het personage,’ vindt Fiene (vijf- tien). ‘Stans is brutaal en durft veel. Haar verhaal vormt een mooi contrast met dat van Pier, haar broer. Die is veel afwacht- ender.’ ‘Het boek speelt zich af in de oor- log, maar gaat ook over emoties,’ voegt Anne-Fleur (twaalf) toe. ‘Stans wil geen vrouw zijn zoals andere vrouwen in haar tijd.’ Talischa (elf) vindt haar heel geëmancipeerd. ‘Ze laat zien dat vrouwen ook zonder mannen kunnen. Dat vind ik stoer.’ Toine (dertien) noemt de onder- werpskeuze origineel: ‘Over de tijd van

Napoleon had ik nog nooit een boek gelezen. Je reist mee met historische gebeurtenissen in een verhaal vol actie en spanning, intussen leer je veel over de geschiedenis.’ Katie (veertien) vindt de beste scène uit het boek het moment op het slagveld waarop Stans moet afwach- ten of er een kanonskogel op haar wordt afgevuurd. ‘Dat ze er gehavend uitkomt, is een sterke keuze. In een kinderboek zou het goed aflopen, maar deze schrijver durft. Hij deinst er niet voor terug realis- tisch te zijn.’

archeon.nl

De Jonge Beckman wordt net als de Thea Beckmanprijs voor het beste historische jeugd- boek ondersteund door Archeon. Het ene jaar kiest een kinderjury onder leiding van schrijf- ster Marte Jongbloed een winnaar in de leeftijdscategorie zes tot en met twaalf jaar, het andere jaar een in de leeftijd twaalf tot en met vijftien jaar.

LEESLESSSEN IN CORONATIJD

Interview
Conrad Berghoef

LAAT ZE GEWOON BOEKEN LEZEN

Conrad Berghoef, docent Nederlands in de sector Zorg bij ROC Friese Poort, pleit voor meer literatuuronderwijs op het mbo. Zelf doet hij er in ieder geval alles aan om jongeren aan het lezen te krijgen, zo blijkt uit zijn boek *Leraar op de fiets: zelfs tijdens de lockdowns gaf hij niet op.*

Tekst
Mirjam Noorduijn
Illustratie
Femme ter Haar

‘Het gelukkigste moment tijdens de lockdowns was de les waarin ik de digitale leespauze besloot in te voeren: allemaal voor ons eigen scherm in stilte lezen, precies zoals mijn fysieke lessen ook beginnen. Ik had met de studenten afgesproken dat ze de camera open zouden houden en verbazingwekkend genoeg werkte dit. Als ik zo af en toe van mijn eigen boek opkeek, zag ik er altijd wel zo’n veertien, vijftien op de webcam die serieus aan het lezen waren. Een heel bijzondere ervaring: we waren fysiek gescheiden, we zeiden niets tegen elkaar, maar voelden ons door het gezamenlijke lezen toch met elkaar verbonden.’

Je was aanvankelijk gestopt met deze leespauses?

‘Toen de eerste lockdown in het voorjaar van 2020 werd afgekondigd, is het stillezen inderdaad helemaal uit mijn lessen verdwenen. Ik had er geen vertrouwen in dat dit digitaal enig effect zou hebben. Terwijl ik verder juist wel mogelijkheden zag in het online lesgeven. Als er één vak op digitaal onderwijs is voorbereid, dacht ik vol goede moed, dan is het Nederlands. Ik meende echt dat ik effectiever kon zijn: de stoorzenders in de dagelijkse lessituatie zou ik kwijt zijn en ook het klassenmanagement. Door die tijds-winst zou ik de studenten bijvoorbeeld eindelijk weer eens wat meer creatieve schrijfp opdrachten kunnen geven, los van die gruwelijke, op peer-feedback gebaseerde lesmethodes waar in de praktijk toch maar weinig van terecht komt. Het is belangrijk dat ze met taal bezig zijn. Ze moeten leren dat ze de boodschap die ze willen overbrengen goed en kernachtig kunnen verwoorden. Ze moeten begrijpen hoe een verhaal verteld wordt.’

Hoe is het digitale onderwijs je uiteindelijk afgegaan?

‘Je zou willen dat we het ons eigen hadden kunnen maken zonder pandemie en al het bijkomend drama en het heeft ons een jaar gekost voordat we er waren, maar alles overziend is het goed geweest dat we hiertoe zijn gedwongen. Natuurlijk, nadeel van het online lesgeven is dat het informele leren wegvalt. Als iemand zijn wenkbrauw optrekt of luidruchtig

zucht in de klas, dan kan ik daar gemakkelijker op reageren. Zo kan ik ongemerkt inspelen op zijn of haar leerbehoefte. Daarnaast, omdat er meer ruimte is voor studenten om zelf dingen aan te dragen, kunnen ze mede de lesinhoud bepalen. Bij digitaal onderwijs is dit lastig, dan zijn de studenten vooral ontvangers. Toch zal ik onderdelen van het online lesgeven zeker blijven vasthouden. Zoals het digitaal nakijken van de schrijfp opdrachten middels de tool rubrics. Daarmee kan ik de prestaties van de studenten zonder veel moeite op verschillende niveaus beoordelen, zodat ik gericht feedback kan geven en individueel makkelijker het gesprek kan aangaan.’

Wat vinden en wat vonden de studenten hiervan?

‘Voor sommigen werkten die online lessen best oké. Maar er zijn er ook bij die tijdens de lockdowns heel anoniem in de les hebben kunnen zijn en feitelijk maandenlang niks hebben gedaan. Nu we allemaal weer gewoon naar school gaan, valt dit extra op: nog nooit heb ik zoveel verschil binnen één en dezelfde klas gesignaleerd. En aan mijn derdejaars studenten kan ik het gemis van het stillezen goed merken. Lezen zit gewoon minder tussen de oren dan bij mijn tweedejaars, bij wie ik dus de leespauses tijdens de laatste lockdown weer heb ingevoerd. Wat voor effect dit in de toekomst zal hebben, weet ik nog niet. Toch ben ik optimistisch. Sommige doemdenkers spreken al over een verloren generatie, maar ik geloof daar niet in. Ik denk dat die jongeren het geluk en hun motivatie wel zullen hervinden en dat wij leraren die achterstanden door corona wel weggewerkt krijgen. Op voorwaarde natuurlijk dat wij bereid zijn wat harder te lopen. We zullen moeten buffelen de komende tijd.’

Gaat dat lukken? Leraren zijn toch al overbelast?

‘Zolang wij gewoon les kunnen geven, is er veel mogelijk. Wij kunnen onze kennis overbrengen op jonge mensen, we weten hoe we dit moeten doen, we zijn ervoor opgeleid en hebben er ervaring in. Onderwijs is het vertellen van een verhaal. Dat was vroeger zo en dat is nu niet anders. Onze samenleving

Leraar op de fiets

“U vindt het echt wel heel belangrijk dat de jongeren lezen hè, dat u er zoveel voor fietst?”/ “Dat zeg je precies goed,” antwoord ik, “zo belangrijk vind ik het.”
(uit: *Leraar op de fiets*)

Toen Conrad Berghoef (1970) tijdens de eerste lockdown net voor vijftienhonderd euro nieuwe boeken voor zijn schoolbibliotheek had besteld, besloot hij ze zelf bij zijn studenten te bezorgen. Op de fiets. Tijdens zijn Friese ‘#leenboekenroute’ door weer en wind overdacht hij de staat van het (lees)-onderwijs en de bijzondere lessituatie waarin hij en zijn studenten terecht waren gekomen. Die bespiegelingen schreef hij op en zijn gebundeld in *Leraar op de fiets*.

Leraar op de fiets;
Verhalen van een leraar
in bijzondere tijden,
Conrad Berghoef. Spectrum,
€ 20,99

Onderwijs is het vertellen van een verhaal

is opgebouwd uit verhalen. Die vertellen we elkaar via boeken, films, media, en ja, ook via het onderwijs. We kunnen onze studenten wel vragen om zelf die verhalen te maken, maar ze zullen daar dan eerst voorbeelden voor moeten hebben. Maar helaas wordt ons niet gevraagd wat het beste is: lesgeven is een verkeerde term geworden.’

Proef ik hier, net als in je boek, kritiek op het onderwijssysteem?

‘Absoluut, ja. In de afgelopen jaren heb ik heel veel onderwijskundigen voorbij zien komen die allemaal heel veel wisten over het onderwijs, maar ik heb nog steeds geen idee wat ik eraan heb gehad. Ze zijn zo verschrikkelijk theoretisch en staan zo ver van de praktijk af. Opgelegde groepsopdrachten, studenten die hun eigen leervragen moeten formuleren, leraren die niet langer leraar maar coach moeten zijn... een of andere lul achter een bureau heeft verzonnen dat jonge mensen hiervan leren, maar dat competentiegericht onderwijs werkt echt niet. “Is dit beleid of is erover nagedacht?” zou de Amsterdamse PvdA-wethouder en latere staatssecretaris Jan Schaefer gezegd hebben. Zelf heb ik het gekscherend wel eens “het nieuwe leren van de keizer” genoemd.’

Is de invoering van het competentiegericht onderwijs ook ten koste gegaan van de kwaliteit van het leesonderwijs?

‘Jazeker – we hadden ineens geen lessen meer waarin de tijd werd genomen om te lezen, maar zogenaamde vergaderingen met casussen. Studenten gingen daardoor direct in de overlegmodus, terwijl je natuurlijk eerst moet leren een tekst te doorgronden en dat dit belangrijk is. Bedenk eens wat er bijvoorbeeld mis kan gaan als mijn studenten tijdens hun stages in de zorg de bijsluiters onzorgvuldig lezen. Tegenwoordig worden mbo’ers te veel gezien als de studenten met de gouden handjes. De nadruk ligt daardoor te veel op samenwerking, het kunnen presenteren, verplichte leesopdrachten maken... Maar daarmee doe je die jongeren tekort: laat ze ook gewoon boeken lezen, creëer ruimte voor literatuuronderwijs, zorg dat iedere ROC een goede gevarieerde bibliotheek heeft. Het is allang bekend dat lezen goed is voor je taalontwikkeling, je woordenschat, je empathisch vermogen... Daarom begin ik mijn lessen met twintig minuten lezen – in absolute stilte: studenten moeten snappen dat je voor lezen goed moet gaan zitten, dat je tijd en ruimte nodig hebt om je te kunnen inleven in een verhaal.’ ●

Foto Kelly-ann van Steveninck

lofzang op natuur

Van 27 januari tot en met 2 februari 2022 staat het thema 'Natuur' centraal onder het motto: 'bloesemingen en overvloed' (naar een citaat van Ramsey Nasr) tijdens de tiende Poëzieweek – een lustrumeditie.

Ramsey Nasr, schrijver, acteur, regisseur en oud-dichter des Vaderlands, schrijft tien nieuwe gedichten die als Poëziegeschenk worden gebundeld en tijdens de Poëzieweek door de boekhandel gratis meegegeven bij aankoop van € 12,50 aan poëzie. Op de website poezieweek.com zijn lessuggesties te vinden, ontwikkeld door Iedereen Leest en Stichting Lezen. Met de actie 'Boek een dichter' kunnen bibliotheken, boekhandels, theaters en scholen (basis-, voortgezet en hoger onderwijs) één of meer dichters boeken in aanloop van de Poëzieweek, van 1 januari tot en met 3 februari 2021. Dankzij stimuleringsbijdragen van het Letterenfonds geldt voor deze periode een Poëzieweekkorting op de lezingen en workshops.

Literatuur, jezelf en anderen

LitLab, het digitaal onderzoekslaboratorium voor literatuur op de middelbare school, ontwikkelde samen met de literaire jongerenprijs De Inktap leesclubs waarin jongeren worden gestimuleerd zich te verhouden tot bekroonde literatuur, zichzelf en de wereld.

Voor De Inktap lezen jongeren van vijftien tot en met negentien jaar uit de bovenbouw in het voortgezet onderwijs vanaf september de winnende titels van de BNG Bank Literatuurprijs, de Libris Literatuur Prijs en de Boekenbon Literatuurprijs, en kiezen daaruit hun favoriet, die op 24 maart 2022, de slotdag van De Inktap, zal worden uitgeroepen. Bij de drie genomineerde titels heeft LitLab nu, in samenwerking met docenten Esther Heurter en Margriet Dielemans, nieuwe leesclubs ontwikkeld voor deelnemende leerlingen, getiteld **'Activisme & engagement'** (rondom **De saamhorigheidsgroep** van Merijn de Boer, winnaar van de BNG Bank Literatuurprijs); **'Waan & werkelijkheid'** (rondom **Clüent E. Busken** van Jeroen Brouwers, winnaar van de Libris Literatuurprijs); en **'Schuld & criminaliteit'** (rondom **Zwarte schuur** van Oek de Jong, winnaar van de Boekenbon Literatuurprijs). De leesclubs, waar groepjes van vier tot zes leerlingen aan kunnen meedoen, beginnen met een inleiding die door een van de deelnemers kan worden voorgelezen. Aan de hand van kaartjes met vragen en in vier rondes – een quiz, een vragenronde, een discussieronde en een gezamenlijke beoordeling – leren jongeren niet zozeer antwoorden te vinden die goed of fout zijn, maar veeleer spelenderwijs verbanden te leggen tussen zichzelf en het boek, de samenleving en de geschiedenis. Ze worden daarbij uitgenodigd hun perspectief op een tekst onder woorden te brengen en ondertussen ideeën van zichzelf en anderen ter discussie te stellen.

litlab.nl
inktaap.nl

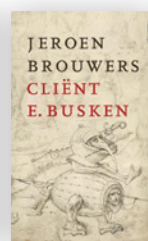

Foto Stephan Vanfleteren

2050, Peter Verhelst
De Bezige Bij, € 22,99

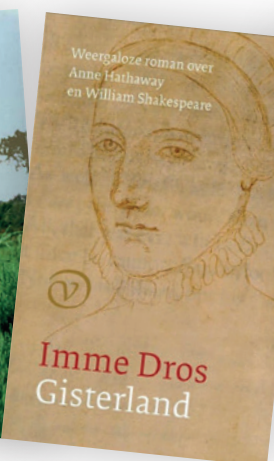
Laureaat van formaat

De Vlaamse dichter en schrijver Peter Verhelst (1962) wordt bekroond met de Constantijn Huygens-prijs 2021 voor zijn oeuvre. Op 23 januari 2022, tijdens literair festival Winternachten, zal de prijs ter waarde van twaalfduizend euro worden uitgereikt.

Het oeuvre van Verhelst, dat vele genres bestrijkt, is bedolven onder de bekroningen: van Gouden Griffel en Woutertje Pieterse Prijs voor zijn kinderboekendebuut *Het geheim van de keel van de nachtegaal*, tot Gouden Uil (*Tongkat* en *Memoires van een luipaard*) en de Herman de Coninckprijs (*Nieuwe sterrenbeelden* en *Zing, zing*) mocht hij ontvangen en meer. 'Iemand die zich niet graag binnen de omheining van een label of een genre plaatst,' zo typeert de jury van de Constantijn Huygens-prijs hem. 'Zelfs de publicatie van een werk is een horde, want het betekent dat levend taal materiaal stolt. Inkt op papier. Opgezet weefsel. Hetzelfde geldt voor zoiets als "een oeuvre". Dat moet volgens Verhelsts poëtica blijven bewegen, blijven herschreven worden, het moet doorbloed. Het is literaire onrust die naar een geheel eigen universum leidt, soms prachtig intuïtief, soms donker, kritisch en pulserend. Op deze manier moet de toekenning van deze Constantijn Huygens-prijs ook gezien worden: niet als een bevestiging van wat is geweest, maar als een bekroning van de volgehouden inspanning van Peter Verhelst om te blijven zoeken naar alles wat zou kunnen zijn.'

Wie nog inspiratie zoekt voor de Poëzieweek: in zijn laatste bundel *2050*, die afgelopen zomer verscheen, blikt Verhelst vooruit op dat toekomstige jaar in gedichten die soms woedend zijn of destructief, dan weer teder of verdrietig, of strijdbaar en reikend naar nieuwe vormen van schoonheid. Nieuwe betekenissen. Nieuwe beelden. Nieuwe mythologieën. 'In deze gedichten torent Verhelst uit boven de toekomst,' jubelde *NRC Handelsblad*. 'Hij is niet langer aan het zoeken, maar reikt de lezer fonkelende visioenen aan.'

DIVERSE ROMAN- TIPS

Stenen eten
Koen Caris
Atlas Contact,
€ 21,99

Gisterland
Imme Dros
Van Oorschot,
€ 23,50

De mannen die we oogstten
Jesmyn Ward,
vertaald door
Astrid Huisman
Atlas Contact,
€ 22,99

Vijf jaar na *Het smelt*, de dorpsroman waarmee Lize Spit de Nederlandstalige letteren bestormde, laat Koen Caris, de personages in zijn debuut **Stenen eten** vermachten van hitte en verveling. De coming-out van zijn verteller is ontroerend; het domino-effect van de zelfmoord van een dorpsmeisje vliegt de lezer naar de keel. 'Indrukwekkend debuut, vol buitensporige en dood-normale pijn, gevat in heldere zinnen met subtiel-lyrische toetsen,' volgens *Het Parool*.

In **Gisterland** trekt Imme Dros Anne Hathaway uit de schaduw van haar beroemde echtgenoot (William Shakespeare) en richt ze zich op haar kant van het verhaal. In heldere bewoordingen schetst Dros een portret van een sterke zestiende-eeuwse vrouw, wier invloed zich uitstrekte tot het werk van haar man (zie ook de column van de schrijfster op pagina 35).

Binnen vier jaar verloor Jesmyn Ward vijf dierbare mannen, onder wie haar broer. Net als zovele jonge zwarte mannen in de zuidelijke Verenigde Staten gingen ze ten onder aan drugsverslaving, geweld, ongelukkig, zelfmoord. Waarom? Al schrijvend vond Ward het antwoord: vanwege hun afkomst. In het ziedende, prachtige en moedige **De mannen die we oogstten** portretteert Ward de vijf mannen en de wereld waarin ze opgroeiden – en die hen vermorzelde.

EINDELOOS PLEZIER

Boekenstapels klaar – voorlezen maar!
Op 26 januari 2022 starten **De Nationale Voorleesdagen**
die duren tot en met 2 februari. Voor online informatie
voor kinderopvang, basisschool, boekhandel en Bibliotheek,
zie nationalevoorleesdagen.nl.

TJIBBE VELDKAMP

KEES DE BOER

NOG EVEN DAN

**'Het verhaal gaat over jou.
Jij ging slapen. En toen was
het verhaaltje alweer uit.'
'Ja... maar eerst ving
ik een monster.'
'Een mónster?'**

In *Maar eerst ving ik een monster* wil een tikkie ongeduldige voorlezer zo snel mogelijk een eind breien aan het bedtijdverhaaltje. Het jongetje dat moet slapen, is dat steeds voor, door almaar dollere avonturen te verzinnen. 'Kijk maar' staat er, en het gebeurt allemaal écht in de uitbundige, prachtige tekeningen. De scherpgetande en geschubde monsters zien er gelukkig niet écht afschrikwekkend uit. Ter

verzachting zit de lievelingsmonsterknuffel van het jongetje er bovendien steeds prominent tussen. Als dan toch 'Einde' is aangebroken, lokt zelfs dat een gevatte reactie uit: 'Maar het is geen léúk einde'. Alleen vooruit, tot aan de slotzinnen – nou ja, 'slot'...

**'En was het verhaal toen
eindelijk uit?'
'Ja, maar je las het nog een
keer voor.'**

Humor, herkenbaarheid en heldere taal van Tjibbe Veldkamp, weergaloze illustraties van Kees de Boer: *Prentenboek van het Jaar* *Maar eerst ving ik een monster* is een formidabele ode aan het voorlezen. Te koop met lievelingsmonsterknuffeltje (Lemniscaat, 14,99).

Meertalig

Lezen en voorlezen in de moedertaal wordt steeds meer gezien als een verrijking. Om meertalige kinderen en hun (groot)ouders te betrekken bij De Nationale Voorleesdagen biedt BoekStart, in samenwerking met de Leescoalitie en het Nederlands Letterenfonds, via de Bibliotheek gratis vertalingen aan in het Turks, Arabisch en Pools van het *Prentenboek van het Jaar* *Maar eerst ving ik een monster*. De vertalingen zijn uitgegeven in een miniboekje waaruit voorgelezen kan worden met het originele prentenboek van Tjibbe Veldkamp en Kees de Boer erbij. Bibliotheken kunnen er ook losse vertelplaten bij bestellen.

VOORLEES
TIPS

'Het moet leuk zijn om voor te lezen. Als je er tegenop ziet, wordt het niks.

Natuurlijk heeft elk kind andere behoeften. De één wil dat het grappig is, de ander wil lekker wegdromen. Maar voor welke stijl je ook kiest, er moet liefde in zitten. Ik heb weleens boeken in mijn handen gehad die zo gemakzuchtig in elkaar geflanst waren dat ik er echt verdrietig van werd. Je mag kinderen nooit te laag inschatten. We leven in een wereld die al behoorlijk aan het "verplatten" is, dus laten we proberen om het aan de basis zo fantasievol mogelijk aan te bieden. Af en toe een lastig woord gebruiken mag best, dat is juist leuk.'

Kim van Kooten

schrijfster
en actrice

Nachtlampje aan, kinderen onder de dekens. Met je zoetgevooid stem laat je de takken ritselen, de bladeren ruisen. Ze worden helemaal chill, en vervolgens gaan ze lekker tukken.

Soms pak ik een oude klassieker, W.G. van der Hulst bijvoorbeeld. Die boeken waren ervoor gemaakt om lekker smeugig voor te lezen. Natuurlijk is het ouderwets en gaat hij over de top met al die accentjes. Maar het theater dat erin zit... Geweldig! Dat werkt nog steeds. Je kunt een showtje maken als je voorleest.

Klaas van Kruistum

presentator

'Tien jaar lang heb ik onze kinderen elke avond een verhaal verteld. Dan ontdek je wat in alle culturen al is ontdekt: verhalen zijn fantastische vervoermiddelen voor gedachten en ideeën. En je komt er heel dicht mee bij kinderen, vooral als je er een discussie aan koppelt. Al luisterend, dragen ze eraan bij: aan hun oogjes zag ik of het spannender moest of juist niet. Mijn vrouw drong erop aan dat ik mijn verhalen opschreef. Een natuurkundige die jeugdboeken schrijft – dat kan niets worden, dacht ik. Tot mijn verrassing bleek het te werken en won ik twee Gouden Griffels. Volwassenen luisteren trouwens ook graag naar verhalen. Zodra ik tijdens een toespraak verhalend vertel, luisteren ze geconcentreerder.'

Jan Terlouw

schrijver en oud-politicus

Foto: Shody Careman

'Bij het inspreken van het luisterboek Pas op voor de billenbijter – de gedichten daarin schreef ik voor mijn dochtertje, dat net zo van griezelen houdt als ik – ontdekte ik: het wordt spannender als je meer stemwisselingen gaat gebruiken. Een monster praat heel anders dan een kind, bijvoorbeeld. Als ik thuis voorlees gebruik ik daarnaast vaak geluiden, zoals snurkgeluid als het kusjesmonster gaat slapen.'

Lucas van de Meerendonk

presentator
Jeugdjournaal

PRENTE
BOEKEN
TOP 10VAN
BILLENWINKEL
TOT
DJELLABA

De titels uit de Prenten-boeken Top 10, jaarlijks geselecteerd door een jury van jeugdbibliothecarissen, onderscheiden zich alle met een goed verhaal en aansprekende illustraties, en bieden mooie aanknopingspunten voor interactie met peuters en verwerking in hun spel.

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

1. Vos gaat een stukje rijden

Susanne Strasser, vertaald door Berend Ruttenberg Hoogland & van Klaveren, € 12,50 (3+).

2. Hey Baby, Kijk!

Laura Bouchot & Eva Mouton (ill.) Davidsfonds, € 12,99 (1+).

3. Heertje en Meneertje

Erik van Os en Elle van Lieshout & Jan van Lierde (ill.) Rubinstein, € 15,- (4+).

4. De koffer

Chris Naylor-Ballesteros Gottmer, € 14,99 (4+).

5. Het eiland van olifant

Leo Timmers Querido, € 16,99 (3+).

6. Duizend-en-één paarse djellaba's

Lisa Boersen en Hasna Elbaamrani & Annelies Vandenbosch (ill.) Gottmer, € 14,99 (4+).

7. Maar eerst ving ik een monster

Tjibbe Veldkamp & Kees de Boer (ill.) Lemniscaat, € 14,99 (4+).

8. Muk

Mark Haayema en Laury Tinnemans & Job van Gelder (ill.) Rubinstein, € 13,99 (3+).

9. Daar ben je

Hans en Monique Hagen & Charlotte Dematons (ill.) Querido, € 17,99 (1+).

10. De ridder zonder billen

Levina van Teunenbroek & Charlotte Bruijn (ill.) Van Holkema & Warendorf, € 12,99 (4+).

“ SCHRIJVEN IS EEN WONDERMIDDEL

Iduna Paalman raakte al jong verslingerd aan schrijven. Op eenentwintigjarige leeftijd publiceerde ze *Hee maisje*, een bundeling van blogs die ze had geschreven voor het jongerenplatform ABCYourself. Vorig jaar won ze met haar eerste dichtbundel *De grom uit de hond halen* de Poëziedebuutprijs en werd ze door de *Volkskrant* uitgeroepen tot literair talent van 2020. ‘Ik schrijf om de wereld te begrijpen,’ legt ze uit in een café in Amsterdam-Zuid.

Tekst
Annemarie
Terhell
Foto
Marianne
Hommersom

De superlatieven waren niet van de lucht. Iduna Paalman ‘overtuigt in haar debuutbundel met een eigen stem,’ schreef *NRC Handelsblad* over *De grom uit de hond halen*. ‘Haar poëzie is stoer, lichamelijk en vet,’ prees Tsjead Bruinja, voormalig Dichter des Vaderlands. ‘Een bundel waarin zoeken en bezweren hand in hand gaan [...],’ berichtte Poëzietijdschrift *Awater*. Inderdaad: de gedichten van Paalman vallen op door de volstrekt eigen toon. In zorgvuldige bewoordingen vervlecht ze verrassend authentieke beelden, waarvan de samenhang soms pas later duidelijk wordt.

Je bent beschouwend in je poëzie, heel precies met taal. Hoe zou je de kern van je bundel *De grom uit de hond halen* samenvatten?

‘Gaandeweg ben ik het gaan omschrijven als het in kaart brengen van dreigingen en gevaren en pogen die onschadelijk te maken. In de gedichten beschrijf ik reële en irreële angsten en

probeer ik die te bezweren door te doen alsof ze niet bestaan, of door ze juist heel erg serieus te nemen en er protocollen voor te verzinnen, of door er sprookjes van te maken. Angst is gevaarlijk als je die te serieus neemt en te veel toelaat, weet ik uit ervaring. Of het beschouwend is? Primair komen de beelden en emoties uit mijzelf, uit mijn lichaam. Maar om er iets van te maken, om er iets over te kunnen schrijven, moet je afstand nemen. Zonder afstand wordt het geen goeie poëzie. Het beeld kan niet zomaar samenvallen met wie ik ben, dan lig ik hier bloedend voor je. Bovendien wil ik dat het niet alleen weergeeft wat ik heb beleefd, maar ook raakt aan iets universeels.’

Hoe ga je te werk bij het schrijven?

‘Als ik een idee heb, begin ik eerst met lezen. Dat hoeft niet per se poëzie te zijn, het kunnen ook essays zijn, of een roman. Daarna kan ik eindeloos puzzelen. Vorm is belangrijk in poëzie, ik houd ervan om te spelen met taal. Mijn gedichten hebben soms tientallen

versies. Dan ben ik op pagina 48 beland voordat alles er staat zoals het moet. Aan deze dichtbundel heb ik drie jaar gewerkt, het zijn rond de zestig gedichten. Over elke komma, elk enjambement heb ik nagedacht. Ik heb wel geleerd om iets zakelijker te worden en meer te vertrouwen op mijn gevoel. Overdenken is leuk, maar soms eindig je na dertig versies met een compleet ander gedicht.'

Waar is het begonnen, je liefde voor taal?

'Al heel jong. Mijn ouders zagen al snel dat taal mijn drijfveer was, dat het mij hielp om de wereld en mezelf te begrijpen en ze dachten: laten we dat voeden. We gingen wekelijks naar de bibliotheek en namen dan zes boeken mee, die na een week alweer terug konden. Ik kan me nog heel scherp herinneren dat ik al boekjes met tekeningen maakte voordat ik kon schrijven en dacht: als ik straks kan schrijven, dan wordt dit nog leuker!'

Schreef je door op de middelbare school?

'Ja, ik ging naar een school waar veel aan kunst- en cultuuronderwijs werd gedaan. Er was altijd wel een haakje voor mij om een onderwerp met taal of woorden aan te vliegen. Ik had een docent Nederlands die mij heel erg stimuleerde. Hij heeft mij ook aangeraaden om aan de dichtwedstrijd Doe Maar Dicht Maar mee te doen. Zo leerde ik schrijver Edward van de Vendel kennen. Ik was finalist, hij jurylid. Later kwam ik via hem terecht bij ABCYourself, een platform voor jonge schrijvers dat Edward had opgezet en dat uitgeverij Lemniscaat ondersteunde. In 2010 ben ik daarvoor gaan bloggen. Dat voelt nu als lang geleden en prematuur, maar het was voor mij de manier om te beginnen met regelmatig schrijven en publiceren.'

Van de Vendel heeft je gecoacht in je schrijverschap. Wat heb je van hem geleerd?

'Ik schreef altijd al veel, maar liet dat nooit aan iemand lezen. In Edward vond ik een lezer. Ineens was er iemand die op mijn werk zat te wachten! Van hem heb ik geleerd dat lezen voorafgaat aan alle schrijven. Dat lezen en

schrijven geen activiteiten zijn die in je eentje doet met de deuren dicht. Dat ze een gesprek verdienen. Maar ook: dat ik niet bang hoeft te zijn voor wat ik schrijf. Als Edward zei: het is nog niet af, dan wist ik dat het nog beter kon. Dat was waanzinnig motiverend. Als ik zelf niet tevreden ben over mijn tekst, betekent het dus niet dat het slecht is, of slecht zal blijven, maar dat het een proces is en dat je anderen daarin mag toelaten. Dat vond ik in het begin heel moeilijk. Ik begeleid nu zelf jongeren in hun schrijfproces en merk dat ik probeer te doen wat Edward altijd bij mij heeft gedaan: totaal oprecht stimuleren. Samen op zoek gaan in een tekst naar datgene wat werkt, zowel in stijl en inhoud als in overtuiging.'

Wat drijft je bij het schrijven?

'Ik schrijf om de wereld te begrijpen. Om te zorgen dat het beheersbaar wordt. Als ik iets niet begrijp, bijvoorbeeld menselijke relaties, of structuren

die bepalen hoe de wereld in elkaar steekt, dan pak ik mijn pen. Schrijven is een wondermiddel. Woorden zijn waanzinnig krachtige instrumenten om daar dicht bij te komen. Wat ik zo bijzonder vind aan poëzie, is dat ik voel dat het klopt om de wereld zo in woorden te vangen. Het onzegbare wordt zegbaar. Neem liefdesverdriet. Dat is niet moeilijk te begrijpen: pijn in je borst, een rotgevoel. Maar pas als ik poëzie lees, kan ik denken: ja, maar zo is het écht. Zowel het schrijven als lezen van poëzie kan iets duidelijk maken over de wereld, of over je gevoel.'

Is schrijven voor jou een solitaire bezigheid?

'Als kind begon het als iets waar ik me alleen in voelde, maar al schrijvende heb ik ontdekt dat het enorm verbindend kan zijn. Juist doordat ik nu publiceer, heb ik gemerkt dat schrijven het particuliere heel erg overstijgt. Ik treed veel op, dat vind ik fantastisch om te doen.'

Je bent daarnaast ook docent Duits op een middelbare school.

'Ja, dat is intensief. Je moet er voor de klas helemaal zijn, je kunt het niet even half doen. Maar het is ook heel afwisselend. In de examenklassen kun je op een doorwrochte manier over Kafka praten; met tweedeklassers oefen je hoe je een broodje bestelt. Leerlingen vragen pedagogisch heel veel van je. Ze nemen geen genoegen met onoprechtheid. Soms voelt het alsof ik word opgegeten door het hier en nu. Dan kom ik thuis en ontdek ik dat ik ook nog een telefoonnummer en een email-adres heb waar mensen hartstochtelijk gebruik van hebben gemaakt.'

“
**Het beeld
kan niet
zomaar
samenvallen
met wie
ik ben**

Iduna Paalman (Rolde, 1991) publiceerde in onder meer *De Gids*, *De Revisor* en *NRC Handelsblad*, schreef columns voor *De Groene Amsterdammer*, *VPRO* en was vaste columnist van *Hard//hoofd*. In het najaar van 2019 verscheen haar lovend ontvangen poëzie-

debuut *De grom uit de hond halen* bij uitgeverij Querido. De bundel werd bekroond met de Poëziedebuutprijs 2020, genomineerd voor de Ida Gerhardt Poëzieprijs en de C. Buddingh'-prijs, en kreeg een eervolle vermelding van de Grote Poëzieprijs. Ze treedt

regelmatig op als dichter en was te zien op onder meer *De Nacht van de Poëzie*, *Lowlands*, *Crossing Border*, *Noorderzon* en *Read My World*. De Theatertroep speelde dit najaar haar eenakter *Prikdienst* in de voorstelling *Stuk voor Stuk*.

HET GAAT OM HET andere PERSPECTIEF

Toen ze vier was kon cabaretier en winnaar van kennisquiz *De slimste mens* **Lisa Loeb** al lezen. Ze houdt van alles: *high-culture*, *low-culture*; zolang de taal maar in dienst van het verhaal staat.

'Mijn ouders hadden vroeger een literaire uitgeverij – uitgeverij Loeb: Jan Cremer en Jan Siebelink gaven ze uit en Hester Albach met *Het debuut*, maar ook de Garfieldpockets en later scheurkalenders – echt van alles en nog wat. Weliswaar zijn ze in 1985 gestopt, dus voordat ik geboren werd, maar ja, die liefde voor literatuur en kunst en cultuur sijpelt natuurlijk door in je opvoeding en jeugd. Bijna alle wanden in het huis van mijn ouders bestonden en bestaan uit boekenkasten: ik mocht pakken en lezen wat ik wilde. Mijn moeder las ook voor, heel veel Annie M.G. Schmidt: *Pluk van de Petteflet*, *Minoes*, *Jip en Janneke*... Dan draaide ze trouwens de rollen soms om: Janneke was stoer en Jip was juist de bangerik. Ja, de magie van fictie, van de vertelkunst heb ik wel echt van huis uit meegekregen.

De drang om verhalen te vertellen en spelen zat er bij mij niet toevallig al jong in. Toen ik vier was maakte ik zelfgeschreven liedjes. Iets later had ik schriftjes waarin ik verhalen opschreef en verzong ik musicals die ik daarna opvoerde – [lachend] mijn ouders dwong ik dan dit te filmen – en op de middelbare school schreef ik voor de schoolkrant van het Vossius Gymnasium.'

Ondertussen heb je twee nominaties op zak voor de Annie M.G. Schmidt-prijs voor beste Nederlandstalige theaterlied. Was Schmidt je eerste inspiratiebron?

'Haar verhalen vond ik geweldig: grappig, spannend... En de musical *Ja Zuster, Nee Zuster* die toen ik een jaar of twaalf was in de theaters kwam, vond ik helemaal te gek. We hadden

Tekst Mirjam Noorduijn
Foto Elsbeth Tijssen

thuis ook alle boeken met liedteksten. Maar het is niet zo dat ik door Schmidt cabaretier wilde worden. Brigitte Kaandorp was eerder mijn grote voorbeeld. Bovendien las ik natuurlijk meer dan Annie M.G. Schmidt. Vanaf groep zes was ik verslingerd aan Thea Beckman. En ik was fan van *Harry Potter*. Dat las ik in groep acht tijdens de citotoets: als je eerder klaar was mocht je een boek pakken. Toen heb ik overigens ook *Animal Farm* van George Orwell gelezen. Wij kregen hoogstaande geschiedenislessen – onze leraar was eigenlijk geschiedenisdocent – dus ik was enigszins bekend met de Eerste en Tweede Wereldoorlog en het communisme van de Sovjet-Unie. Het verhaal is mij in ieder geval goed bijgebleven. De thematiek haalde ik er volgens mij wel uit: zo vond ik dat er veel oneerlijke dingen gebeurden. Dat trok ik mij aan: ik heb een enorme hekel aan onrecht, al mijn hele leven gehad.’

Humor is een geweldig middel om hoofd en hart te openen

Je noemt jezelf op je website geëngageerd cabaretier en opper-feminist. Is maatschappelijke relevantie een vereiste voor de boeken die je leest?

‘Het is niet zo dat als een roman niet over onrecht of onderdrukking gaat, dat ik deze dan niet wil lezen. Fictie lees ik uiteindelijk voor de ontspanning; non-fictie lees ik omdat ik kennis wil opdoen: ik ben geïnteresseerd in maatschappelijke structuren, hoe dictaturen werken, de politiek... In die zin ben ik geëngageerd. Ik ben nu bijvoorbeeld bezig in *De Houdgreep* van Natascha van Weezen Anet Bleich, over de verhouding tussen de rechts-populisten en de media. Dit soort boeken gebruik ik ook voor mijn werk; voor mijn op de actualiteit gebaseerde column ‘De week in woorden’ bij de talkshow

Khalid & Sophie – omdat ik vind dat ik daar niet zomaar wat kan roepen – en om nieuwe ideeën op te doen. Zo zou mijn volgende programma zomaar eens over macht kunnen gaan.’

Maar je leest dus ook romans?

‘Jazeker. Ik heb net *Girl, Woman, Other* van Bernardine Evaristo uitgelezen – echt een waanzinnig boek. Het vertelt twaalf verhalen van twaalf vrouwen uit de Afrikaanse diaspora, heen en weer springend in de tijd. Je wordt compleet meegenomen in hun levens en in wat het betekent om in Engeland zwart te zijn. Daarbij is het prachtig geschreven, in mooie, bloemrijke taal. Evaristo hanteert een vrije schrijfstijl met opvallend weinig interpunctie. Het boek leest daardoor bijna als een soort geschreven *spoken word*. Qua onderwerp doet het bovendien denken aan *Americanah* van Chimamanda Ngozi Adichie, wat mijn lievelingsboek is: een migrantenverhaal over twee jonge Nigerianen die een relatie krijgen, tijdens hun studie naar het Westen vertrekken – de een naar de Verenigde Staten, de ander naar Groot-Brittannië – en later weer terugkeren. Het boek is een grootse kroniek, zo dicht op de huid geschreven. Ik kocht het op Schiphol toen ik naar de Verenigde Staten ging en heb het in het vliegtuig in één ruk uitgelezen.’

Je prees net Evaristo's taalgebruik; hoe belangrijk is taal voor jou?

‘Heel belangrijk. Als ik liedjes schrijf, begin ik altijd met de tekst. Tekst is nummer één, de muziek volgt daaruit. De liedteksten waarvan ik houd zijn vaak poëtisch, in de zin van dat er ook betekenis schuilt in wat er niet wordt gezegd. Liedteksten en gedichten zijn niet hetzelfde, maar ze kunnen elkaar wel benaderen, denk ik. Waanzinnig mooi bijvoorbeeld vind ik “Vrij me”, geschreven door Dimitri Verhulst en gezongen door Wende Snijders, een groot voorbeeld voor mij. Sinds Janneke Rinzema en ik zijn gestopt met het cabaretduo Matroesjka, ben ik me ook steeds meer bewust geworden van het belang van stijl en vorm, en dat die samen met de taal in dienst moeten staan van wat er verteld wordt. Zo laat ik niet meer alles standaard rijmen. Tenzij het onderwerp daarom vraagt, zoals bij het nummer “De ridder van het toetsenbord”, een soort middeleeuws epos over iemand die op internet alles en iedereen kapotmaakt.

De kracht van taal ontdekte ik toen ik in de vierde klas gymnasium Gerard Reve

las. Hij heeft zo’n eigen stijl, zo’n eigen soort taalgebruik. Misschien ben ik wel de enige maar ik heb om *De avonden* vaak ook hardop moeten lachen. Ik houd van zijn brutaliteit, van zijn manier van taboes doorbreken, hoe hij het alle-daagse zo in woorden weet te vangen dat het absurd wordt. Hij zat natuurlijk niet voor niets in het satirische televisieprogramma *Zo is het toevallig ook nog eens een keer*. Humor is een geweldig middel om hoofd en hart te openen. Dat is wat Reve goed kon. Dat is wat ik zelf ook probeer te doen in mijn voorstelling *Extase*, die over mijn angststoornissen gaat. *Het leven als tragikomedie*, het essay van collega Tim Fransen, zou je mijn uitgangspunt kunnen noemen: daarin beschrijft hij dat het komische niet per se een tegenpool is van het tragische, maar dat humor een ander perspectief kan bieden op het menselijk tekort. Dat bieden van andere perspectieven is ook wat literatuur doet. Daarom vind ik lezen zo fijn: het komt het dichtst bij kunnen kijken in andermans hoofd, en je kan het helemaal met je eigen beelden invullen.’ ●

Lisa Loeb

(Amsterdam, 1989) is cabaretier, zangeres, componist en actrice. Afgelopen zomer won ze *De Slimste Mens* en brak ze door bij het grote publiek. Voordat ze aan haar carrière begon studeerde ze cum laude af in de richting jazz-zang aan het Conservatorium van Amsterdam. Daarna volgde ze de master theaterzang aan de Amsterdamse Toneelschool en Kleinkunstacademie.

2012-2020
Cabaretduo Matroesjka met Janneke Rinzema

2014
Publieksprijs op het Amsterdams Kleinkunst Festival en nominatie Annie M.G. Schmidtprijs voor beste Nederlandstalige theaterlied

2021
Nominatie van ‘Mijn Odyssee’ voor de Annie M.G. Schmidtprijs 2021 voor beste Nederlandstalige theaterlied

2021-2022
Solocabaretvoorstelling *Extase*, over het overwinnen van je angsten

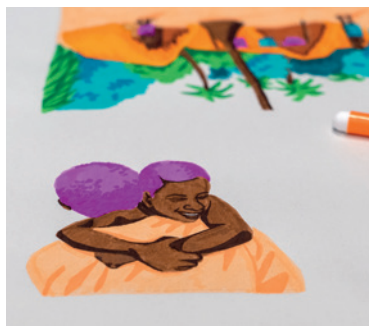
2021-heden
Wekelijkse televisiecolumn ‘De week in woorden’ bij de talkshow Khalid & Sohie
lisaioeb.nl

OP DE COVER

Een kijkje in
het atelier van
Hedy Tjin

“

GEK OP VILTSTIFT

Hedy Tjin illustreerde *Op de rug van Bigi Kayman*, een voorleesverhaal over twee slavenkinderen die hun plantage verlaten en in het moeras op zoek gaan naar een schuilplek.

‘Slavernij is een pittig onderwerp, het kost me energie om ermee bezig te zijn. Toch keert het regelmatig terug in mijn werk: ik vind het heel belangrijk dat erover verteld wordt.’

Het is even zoeken in het grote gebouw in Amsterdam-Noord waar Hedy Tjin atelier houdt, maar eenmaal binnen kan het niet missen. Aan de muren hangen kleurige tekeningen in de voor haar zo kenmerkende kleurstelling: blauw, paars, groen en fuchsia. ‘Superfriends’ staat er boven de studio die ze deelt met collega-kunstenaars Brian Elstak, Dewy Elsinga (‘Butterfingaz’), Arjun Chadha en Salma Chafouk Idrissi. Ze zijn méér dan studiogenoten, vandaar die naam. ‘We zijn betrokken bij elkaars werk, maar vormen niet echt een collectief,’ legt ze uit. ‘We doen allemaal ons eigen ding.’

Muurschilderingen

Af en toe is er wel een samenwerking. Zo illustreerde Tjin samen met Elstak het boek *Lennox en de gouden sikkel*, waarin ze werkten in elkaars tekeningen. Met Elsinga realiseerde ze ook een

bijzonder project: ‘De muur van Surinaamse en zwarte helden’ op het pand van The Black Archives in de Dapperbuurt. Het kunstwerk kwam eind 2020 in het nieuws, nadat het was beklad. Het was niet haar eerste buitenproject: in Suriname, het geboorteland van haar vader, deed ze veel ervaring op met muurschilderingen. ‘Met een vriend had ik een collectiefje opgezet. Er zijn in Paramaribo best veel vervallen muren in het straatbeeld. Die gingen we met lokale kunstenaars te lijf. Dat ging zo goed dat we uiteindelijk gestopt zijn. Het werd te veel werk.’

Viltstift

Tjin heeft familie in Suriname en komt er graag. Tijdens een van die vakanties ontdekte ze hoe fijn het is om met viltstift te tekenen. ‘Op de kunstacademie werkte ik voornamelijk met Oost-Indische inkt. Dat werkt niet zo

Hedy Tjin

handig op vakantie, dus had ik viltstiften meegenomen om snelle tekeningetjes te kunnen maken in een dummy. Het werd een getekend dagboek. Het was zo rustgevend om zo te werken! Ineens kon ik mijn tekeningen gaan opbouwen vanuit vlakken in plaats van lijnen.' Nu is ze verslaafd aan haar viltstiften, ze heeft een kastje vol staan op het bureau. 'Ze zijn niet kleurecht, maar werken heel fijn. Door zwart en geel weg te laten, heb ik mezelf gedwongen om op een andere manier met kleur om te gaan. Ik kies nu vaak blauw of paars voor het haar.'

Fluoroze

In *Op de rug van Bigi Kayman* werd het haar van hoofdpersonen Afi en Kofi roze. Het werd gedrukt in fluorescerend roze inkt. Het boek kwam op haar pad toen schrijfster Henna Goudzand Nahar haar benaderde met de vraag of ze een

prentenboek zou willen illustreren. Het is een uniek verhaal, vindt Tjin. 'Het eerste prentenboek over slavernij voor kinderen.' Het is een onderwerp dat haar raakt. 'Nederland heeft een supergroot aandeel gehad in het slavernijverleden. Wat de slavernij betekende, hoe Surinamers überhaupt in Nederland terecht zijn gekomen – dat moet toch iedereen weten?' Zelf heeft ze er als kind veel te weinig over gehoord. 'Er stond precies niks over in mijn geschiedenisboek, thuis was het ook geen onderwerp van gesprek. Tegenwoordig is er meer aandacht voor, gelukkig. Ik denk dat mijn generatie doet wat onze ouders niet durfden: we laten onze stem horen. Niet om te provoceren, gewoon om het verhaal te vertellen en meer begrip te creëren bij anderen.' ●

“
Ik
spreek
me graag
uit als ik
onrecht
voel

Hedy Tjin (Vierlingsbeek, 1985) ging naar het Grafisch Lyceum in Utrecht en vervolgde haar opleiding bij de Hogeschool voor de Kunsten in dezelfde stad in de richting illustratie. Na haar afstuderen in 2009 werkte ze als illustrator voor kranten en tijdschriften als *Viva*, *Trouw*, *VPRO Gids* en *Het Parool*. Daarnaast had ze een parttimebaan als graphic designer in een filmproductiebedrijf. In 2020 debuteerde Tjin als kinderboekillustrator met *Sala en Monk. Ons samen van Neske Beks* (Querido). In hetzelfde jaar illustreerde ze samen met Brian Elstak *Lennox en de gouden sikkels*, geschreven door Zindzi Zevenbergen in opdracht van IXL Sikkle Cell Awareness (De Harmonie). *Op de rug van Bigi Kayman* verscheen afgelopen maand bij uitgeverij Querido.

LAAT DE VONK NIET DOVEN

Bevlogen leesbevorderaars vertellen over de praktijk: Loulou Drinkwaard richtte met compagnon D'Avellonne van Dijk uitgeverij Wilde Haren op, die zich sterk maakt voor inclusie. Hanneke Cents-de Fooij wijst de moeilijkste lezers de weg naar plezier en succes.

**IK WILDE
WERKEN
VANUIT DE
KRACHT
VAN
PLEZIER**

KLEUR IS VANZELF- SPREKEND

Loulou
Drinkwaard (r)
en
D'Avellonne
van Dijk

Foto:
Kimberly
Wanga

**LOULOU
DRINKWAARD**
mede-oprichter uitgeverij
Wilde Haren:

Foto:
brandingfoto.nl

**HANNEKE
CENTS-DE FOOIJ**
taal-, lees- en
spellingspecialist:

'Ik heb vijftien jaar met plezier als dyslexiebehandelaar en logopedist kinderen begeleid in hun spraak-taalontwikkeling. Door de toenemende eisen en administratie binnen het zorgsysteem kon ik mijn ei minder kwijt. Het schoolsysteem is prestatiegericht, wat voor veel kinderen met leesmoeilijkheden lastig en vervelend is. Voor mij staat leesplezier voorop en ik heb gemerkt dat, wanneer je werkt vanuit de omgekeerde formule – dus het leesplezier centraal stelt – je op een laagdrempelige en leuke manier toewerkt naar leessucces. In 2018 ben ik mijn eigen praktijk gestart.

'Ik heb gewerkt als docent Nederlands, heb altijd veel gelezen. En als kind al vond ik het krom dat ik in boeken nooit tegenkwam: "Jan gaat met zijn broodje kaas naar school," maar wel: "Yun maakt sushi met haar opa." Cultuur thematiseren hoeft voor kinderen niet; ze willen

De LeesLiever-methodiek die ik heb ontwikkeld, is ontstaan vanuit het LeesLiever-concept waarbij ik uitga van de kracht van leesplezier. De methode is niet alleen te vinden in mijn maatwerktraject, maar ook in mijn online programma en een speciale scheurkalender. In het traject doorlopen we verschillende stappen die uitgaan van de kracht van leesplezier; leesprestaties zijn in eerste instantie ondergeschikt. We richten ons op interesse, leuke boeken, samen lezen, samen beleven, samen ontdekken en uiteindelijk samen, vanuit plezier, veel leeskilometers maken. Met "samen" bedoel ik: kind, ouder en mijn stukje begeleiding. Psycho-educatie is ook belangrijk in mijn praktijk: wat gebeurt er in je brein als lezen lastig en niet leuk is, wat kun je eraan doen. Door dat visueel

gewoon prinses Elsa zijn, of superheld. Kinderen zijn zich niet bewust van het gemis van herkenbare rolmodellen. Onbewust doet het echter wel veel. Als ik vroeger mijn gezin tekende – ik heb een zwarte vader en witte moeder – besteedde ik de meeste tijd aan mijn moeder: zij leek op een prinses. D'Avellonne, met een zwarte moeder en een witte vader, was rebelser: zij tekende juist veel zwarte poppetjes. Toen in Nederland de Black Lives Matter-beweging doorbrak, werden ineens woorden gegeven aan wat wij altijd hebben gevoeld, gemist. Die vonk wilden we niet laten doven. "Jij bent goed in taal, ik met beeld," stelde D'Avellonne en met ons geld hebben we Wilde Haren opgericht. Zonder ervaring, gelukkig, anders hadden de beren op de weg ons misschien afgeschrikt – op een gegeven moment was er gewoon geen weg meer terug. Dat geeft extra durf. Waarom we kinderboeken uitgeven? Wat je van jongs af aan mist, is later lastig te helen. Hoe jonger je jezelf kunt herkennen en positioneren, hoe beter. Inclusie staat bij ons centraal. We willen dat jonge kinderen niet hoeven te kiezen tussen óf een stereotypisch verhaal over haardracht, óf over een witte held. Kleur is vanzelfsprekend, we willen laten zien dat je alles kunt zijn wat je wilt. Komend voorjaar verschijnt *Mijn mama's kunnen niet dansen*, over een lesbisch stel met een kindje. De moeders kunnen niet dansen, het kindje wel – hoe kan dat? Ook werken we aan een multimediaal project over sensitief en inclusief taalbeleid. Onze focus ligt op kinderboeken, maar we vinden het belangrijk ons daarnaast te blijven ontwikkelen in wat goed voelt.' ●

wildeharen.nl

inzichtelijk te maken leg je de verantwoordelijkheid ook bij ouders. En kinderen kunnen door die bewustwording hun eigen groeiproces gaan faciliteren. Ouders zijn er altijd bij in mijn praktijk, hun houd ik een spiegel voor: lees je zelf, ben je je bewust van je leesgedrag, gaan jullie naar de bibliotheek, hoe geletterd is jullie omgeving? Als het daaraan ontbreekt, kun je het van een kind ook niet verwachten.

Er kwam eens een meisje bij mij – dyslectisch, faalangstig, niet gezien op school – dat uiteindelijk twee aviverniveau's is gestegen, heeft meegedaan aan De Voorleeswedstrijd, een boeken-spreekbeurt heeft gehouden. Ze ging weg met opgeheven hoofd [lachend] en belt nog weleens aan, of ze een nieuw boek mag lenen uit de praktijk.' ●

hannekecents.nl

Foto: Harrie Geelen

COLUMN

Imme Dros

(Oudeschild, 1936) schreef talloze prentenboeken, jeugdboeken, romans voor jongvolwassenen en bewerkingen van Griekse mythen, waarvan er veel zijn bekroond. In 2003 ontving ze de Theo Thijssen-prijs voor haar gehele oeuvre. Dit najaar verscheen haar eerste roman voor volwassenen, *Gisterland*, waarin ze een ander licht werpt op het huwelijk tussen Anne Hathaway en William Shakespeare (zie de romantips op pagina 25).

Gisterland

'Er was eens een woord. Het stond niet in de Woordenlijst der Nederlandse Taal maar het viel een keer in een gesprek en het leek me een woord met mogelijkheden, een woord op zoek naar een verhaal. Ik schreef het op, en zoals dat dan gaat, ik vergat het. Er waren zoveel woorden die voordrongen.

Tot ik voor een theatergroep *Macbeth* van Shakespeare bewerkte. Door de zin: *'And all our yesterdays have lighted fools to dusty death'* schoot het woord in mijn geheugen terug, het niet-bestaande woord op zoek naar een verhaal. Gisterland.

Het woord kwam boven aan een lege bladzij. Af en toe kreeg het gezelschap van andere woorden. Dialoog voor een toneelstuk – nooit afgemaakt; eerste hoofdstuk voor een kinderboek – nooit geschreven. En weer verdween het woord in de vergeetkuil van een naamloze map.

Het kwam definitief terug toen ik me ergerde aan een artikel waarin werd geschreven over waarschijnlijk de laatste zin van Shakespeare, in zijn laatste wil en testament tussen twee andere bepalingen (items), misschien gedicteerd, misschien nog zelf geschreven. Dat testament – begin 1616 opgesteld – werd op 25 maart 1616 aangepast door familieomstandigheden: Shakespeares dochter Judith trouwde plotseling en zijn zuster Joan werd weduwe. De zin: *'Item I gyve unto my wife my second best bed with the furniture'* zal toen of later zijn toegevoegd. Shakespeare stierf 23 april 1616.

Door dat item *'second best bed'* is eeuwenlang door literair historici voor waar aangenomen dat Shakespeare zijn vrouw 'die niet kon lezen of schrijven' (waar staat dat?) verafschuwde en zo gauw hij kon de wijk nam naar Londen.

Voor mij was en blijft die laatste, bijna onleesbaar gekrabbelde zin – net als duizenden andere zinnen van Shakespeare – een zin met een woordspeling, een *'pun'*.

Zijn beste bed, het bed dat hij de zwangere Anne schonk, was zijn huwelijksbed: het feit dat hij haar trouwde. Hij had geen baan, geen geld en het bed waarin ze slapen was niet eens van hem. Het *'second best bed'* van de inmiddels gefortuneerde Shakespeare voor zijn vrouw Anne was – omdat in de zeventiende eeuw de erfenis van een weduwe bij wet vast lag: een derde van het bezit van haar echtgenoot – *his widow's bed*. Shakespeare schonk na zijn *first best bed* ook zijn *second best bed* aan Anne Hathaway. *With the furniture* deze keer: ledikant, matras enzovoort. Zijn laatste *pun*. En na meer dan twintig jaar kreeg het woord gisterland een verhaal.

DECEMBER

12 DEC

vanaf 15 jaar

Finale Write Now!

writenow.nu

Tijdens de finale van deze schrijfwedstrijd voor jong talent wordt beslist wie van de tien finalisten er met de prestigieuze prijs vandoor gaat. De hoofdprijs van Write Now! 2021 bestaat uit een geldprijs van € 5000,-, deelname aan het Das Mag Zomerkamp, een optreden op Frontaal, deelname aan Tilt residentie en een optreden op festival Nieuwe Types van Wintertuin.

31 DEC

Bekendmaking Hebban Boek van 2021
hebban.nl

JANUARI

24-30 JAN

Week van de Leesclub
senia.nl

26 JAN

Het Nationale Voorleesontbijt
nationalevoorleesdagen.nl

26 JAN - 5 FEB

De Nationale Voorleesdagen

nationalevoorleesdagen.nl

Maar eerst ving ik een monster van Tjibbe Veldkamp en Kees de Boer (ill.) is verkozen tot Prentenboek van het Jaar 2022.

27 JAN

Gedichtendag

poezieweek.com

27 JAN - 2 FEB

Poezieweek in Nederland en Vlaanderen

poezieweek.com

31 JAN

Stap op de Rode Loper Amsterdam

stapopderodeloper.nl

Tijdens 'Stap op de Rode Loper!' ontmoeten schrijvers, dichters, acteurs en theatermakers leerlingen uit de bovenbouw van het vmbo en vertellen zij over hun werk. Deelnemende schrijvers zijn onder anderen Margje Woodrow, Cis Meijer, Gideon Samson, Buddy Tegenbosch, Lydia Rood, Maren Stoffels en Natasza Tardio.

12-15 jaar

FEBRUARI

14 FEB

Stap op de Rode Loper Utrecht
stapopderodeloper.nl

12-15 jaar

MAART

5-13 MRT

Boekenweek
cpnb.nl

21 MRT

Wereldpoëziedag, uitreiking van de Grote Poëzieprijs
prijsdepoezie.nl

21 MRT

Stap op de Rode Loper Eindhoven
stapopderodeloper.nl

12-15 jaar

24 MRT

Slotdag van De Inktap
inktaap.nl

15-18 jaar

In De Inktap lezen havo- en vwo-leerlingen tussen de vijftien en achttien jaar de winnaars van drie toonaangevende literaire prijzen en kiezen daaruit hun eigen favoriet. Tijdens de slotdag in de Doelen in Rotterdam gaan lezers en schrijvers met elkaar in gesprek en wordt de winnaar bekendgemaakt.

Stichting Lezen
organiseert
Lezen Centraal

Lees je
rijk!

6
april

Beatrix
Theater
in
Utrecht

Het thema van Lezen Centraal 2022 is 'rijke teksten'. Verschillende sprekers zullen in het plenaire ochtenddeel, en in het middagdeel in deelsessies, het onderwerp nader toelichten. De presentatie is in handen van Rik van de Westelaken.

Rijke teksten dragen bij aan de leesontwikkeling van elke leerling. Met rijke teksten kan aangesloten worden bij het juiste niveau, kunnen meerdere teksten naast elkaar gezet worden ter vergelijking en verdieping en kan gewerkt worden met betekenisvolle thema's.

Wat zijn rijke teksten?

Rijke literaire teksten (fictie, non-fictie en poëzie) bevatten wisselingen in vertelperspectief en chronologie. Er is sprake van gelaagdheid, verschillende stijlen en verhaallijnen, variatie in taalregisters en afwisseling in beschrijving en dialoog.

bron: curriculum.nu/voorstellen/nederlands

Houd onze
website en
social media
in de gaten
voor meer
informatie
over het
programma
en de
aanmeld-
procedure

lezen.nl

lezen
STICHTING LEZEN